

**Національний інститут стратегічних досліджень
Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики
Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД)
за підтримки
Словацького агентства міжнародного розвитку та співробітництва (Slovak Aid)**

За загальною редакцією Володимира Лупація, Юлії Тищенко

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНВЕНТ УКРАЇНИ ЩОДО ЄС

**Рекомендації робочих груп
2013**

УДК 339.92(477):061.1ЄС
ББК 65.9(4Укр)-1
Н35

Публікацію підготовлено за підтримки Словацького агентства міжнародного розвитку та співробітництва (Slovak Aid). Жодну частину цих матеріалів не можна відтворювати, використовувати в будь-якому форматі, включаючи графічний, електронний, ксерокопіювальний чи будь-який інший спосіб, без відповідного посилання на оригінальне джерело.

Книга випускається українською мовою в друкованому й електронному варіантах. Електронну версію видання представлено на сайті УНЦПД за адресою <http://www.uscipr.org.ua>. У друкованому вигляді книга розповсюджується безкоштовно. УНЦПД дозволяє поширювати тексти з посиланням на джерело.

Н35 Національний Конвент України щодо ЄС. Рекомендації робочих груп / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. : За заг. ред. В. Лупація, Ю. Тищенко. — К.: Агентство «Україна», 2013. — 92 с.

ISBN 978-966-137-004-2

Видання містить комплексні рекомендації щодо реалізації Порядку денного асоціації України та ЄС, регіонального розвитку і європейської інтеграції, економіки, енергетики, культури. Рекомендації підготовлено робочими групами Національного Конвенту України щодо ЄС для представників органів законодавчої і виконавчої влади України, які відповідають за підготовку Угоди про політичну асоціацію України та ЄС.

Рекомендації будуть корисними для представників органів державної влади, широкого кола осіб, які цікавляться питаннями євроінтеграції, політичними та економічними аспектами зовнішньо- та внутрішньополітичного розвитку України.

УДК 339.92(477):061.1ЄС
ББК 65.9(4Укр)-1

ISBN 978-966-137-004-2

© УНЦПД, 2013

Зміст

Скорочення	4
Вступ	5
Передмова	6
РОБОЧА ГРУПА №1. «УКРАЇНА – ЄС: НА ШЛЯХУ ДО ПОЛІТИЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ»	8
1.1. Україна між ЄС та Євразійським Союзом: виклики інтеграції (28 лютого 2013 року)	9
1.2. Угода про політичну асоціацію та ЗВТ між Україною та ЄС: виклики та можливості для України та Запорізького регіону (18 квітня 2013 року).....	13
1.3. Проблеми та перспективи впровадження європейських принципів місцевого самоврядування в Україні (4 червня 2013 року).....	17
1.4. Реформування виборчого законодавства в контексті Угоди про політичну асоціацію та ЗВТ між Україною та ЄС (10 липня 2013 року)	20
РОБОЧА ГРУПА №2. «ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР»	25
2.1. Енергетична стратегія України у контексті політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС (26 лютого 2013 року).....	26
2.2. Відновлювальні джерела енергії та альтернативна енергетика: досвід України та ЄС (6 червня 2013 року).....	30
2.3. Досвід ЄС щодо розвитку ядерної енергетики в умовах конкурентного ринку електроенергії: уроки для України (17 липня 2013 року)	35
2.4. Україна та Енергетичне Співтовариство: невикористані можливості та подальші перспективи (3 жовтня 2013 року).....	38
РОБОЧА ГРУПА №3. «КУЛЬТУРНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ»	44
3.1. Національна модель політики корпоративної соціальної відповідальності бізнесу як компонент євроінтеграційної стратегії України (12 березня 2013 року).....	45
3.2. Інноваційний підхід до стратегії регіонального розвитку: креативна економіка та формування кластера креативних індустрій в ЄС та Україні (10 квітня 2013 року)	48
3.3. Регіональний розвиток – 2020: роль бізнесу у формуванні економічної та соціокультурної інфраструктури (19 червня 2013 року).....	51
3.4. Формування суспільної свідомості щодо збереження та використання культурного надбання нації в умовах глобалізації та цифрових технологій (25 вересня 2013 року)	54
РОБОЧА ГРУПА №4. «РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНOSTІ»	57
4.1. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні: ініціативи ЄС та можливості для України (12 лютого 2013 року).....	58
4.2. Карпатський Єврорегіон: регіональна платформа інтеграції Україна – ЄС (12 квітня 2013 року).....	64
4.3. Стратегічні пріоритети регіонального співробітництва Сходу України з країнами ЄС (30 травня 2013 року)	69
4.4. Державна стратегія регіонального розвитку – 2020: шляхом «Європи регіонів» (25 вересня 2013 року)	79

Скорочення

ЄврАзЕС – Євразійське економічне співтовариство

ЄС – Європейський Союз

ЗВТ – зона вільної торгівлі

КМУ, Кабмін – Кабінет Міністрів України

МС – Митний союз

НКРЕ – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики

СОТ – Світова організація торгівлі

Угода про асоціацію, Угода – Угода про асоціацію та поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС

Угода про ЗВТ+ – Угода про створення поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ+) між Євросоюзом та Україною

Вступ

Національний Конвент України щодо ЄС є одним із базових інноваційних проєктів, який реалізує Національний інститут стратегічних досліджень з 2010 року спільно з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД), у партнерстві з Дослідницьким центром Словацької асоціації зовнішньої політики (м. Братислава) за підтримки Словацького агентства міжнародного розвитку та співробітництва (Slovak Aid).

Реалізація проєкту «Національний Конвент України щодо ЄС» засвідчує, перш за все, незворотність курсу України на євроінтеграцію, наявність громадської та політичної підтримки європейського цивілізаційного вибору в Україні, готовність та прагнення української влади досягти загальнонаціонального консенсусу щодо євроінтеграції завдяки діалогу з інтелектуальною елітою, бізнесом та органами місцевого самоврядування, суспільством у цілому. Адже йдеться не лише про економіку й політику, а про вибір цивілізаційного вектора розвитку.

Проєкт «Національний Конвент України щодо ЄС» унікальний за своєю структурою, адже в ньому представлені ключові сегменти суспільства – виконавча та законодавча влада, приватний сектор, неурядові організації, органи місцевого самоврядування, ЗМІ та широка громадськість. Іншими словами, це чи не перша спроба інституціоналізувати постійні та тематично структуровані дебати між представниками органів влади, політиками, експертами та широкою громадськістю.

Національний Конвент України щодо ЄС став не лише платформою для дискусій, а й генератором пакета політичних рекомендацій, спрямованих на підвищення спроможності України у сфері реалізації її євроінтеграційної стратегії.

Нарешті, Національний Конвент України щодо ЄС зробив свій внесок у дискусію щодо майбутнього самого європейського проєкту. Українські експерти набули можливість долучитися до міжнародного обговорення стану та перспектив європейського проєкту. Переконалий, що Угода про політичну асоціацію надасть Україні не лише нові можливості, а й право голосу в дискусії щодо посткризового устрою Європи.

Андрій Єрмолаєв,
директор Національного інституту стратегічних досліджень

Передмова

Проект «Національний Конвент України щодо ЄС» є засобом підтримки та розвитку загальнонаціонального обговорення шляхів, механізмів та ризиків просування України до підписання Угоди про політичну асоціацію та ЗВТ. Національний Конвент України щодо ЄС покликаний стати платформою для дискусій з питань підвищення можливостей країни щодо реалізації її євроінтеграційної стратегії.

Український проект Конвенту спирається на успішний досвід Словаччини, Сербії, Боснії і Герцеговини в реалізації власних національних конвентів щодо ЄС. До прикладу, в Словаччині ідея створення Національного Конвенту виникла у 2000 році. З метою вироблення національної позиції щодо Конституції ЄС було створено платформу для здійснення національної експертної дискусії. Після завершення дискусії щодо Конституції Конвент став своєрідним майданчиком для обговорення всіх питань європейської інтеграції, що було підтримано урядом.

Результатом проекту «Національний Конвент України щодо ЄС» є політичні рекомендації, підготовлені робочими групами цього проекту для представників органів законодавчої та виконавчої влади України, які відповідають за процес підготовки до підписання Угоди про політичну асоціацію України та ЄС.

У рамках Конвенту створено 4 робочі групи, силами яких структуровано комплексні дискусії та секторальні питання, що виникали в період переговорів стосовно Угоди про асоціацію Україна – ЄС та ЗВТ.

Робоча група № 1. «Україна – ЄС: на шляху до політичної асоціації». Зусилля були спрямовані на забезпечення публічного діалогу та фахової дискусії щодо цілей, змісту та виконання умов, необхідних для підписання Угоди про політичну асоціацію Україна – ЄС.

Робоча група № 2. «Євроінтеграційна стратегія України: енергетичний вимір». Засідання були присвячені комплексній оцінці потенціалу та перспектив секторальної інтеграції України у сфері енергетики.

Робоча група № 3. «Культурний та соціальний виміри євроінтеграційної стратегії України». Діяльність була покликана забезпечити діалог щодо шляхів інтеграції України в європейський культурний та цивілізаційний простір, привернути увагу українських урядовців до значення культури та креативних індустрій для забезпечення сталого розвитку України.

Робоча група № 4. «Регіональний розвиток та політика згуртованості». Діяльність була спрямована на залучення до дискусії щодо євроінтеграційних перспектив України регіональних експертів та представників регіональної влади. Відбувся поглиблений діалог щодо регіонального виміру євроінтеграційної стратегії України, європейських стандартів політики регіонального розвитку, європейського досвіду міжрегіонального співробітництва та кооперації.

Результатом діяльності робочих груп стала підготовка рекомендацій з політичних, економічних, енергетичних, безпекових питань щодо перспектив розвитку відносин Україна – ЄС.

Рекомендації можуть бути цікавими для широкого кола осіб, які виявляють інтерес до питань євроінтеграції, політичних та економічних аспектів зовнішньо- і внутрішньополітичного розвитку України.

Щиро дякуємо учасникам ініціативи, експертам та науковцям, державним службовцям та громадським організаціям, політичним діячам і міжнародним партнерам – усім, хто долучився до діяльності цього проекту.

Координатори проекту

Володимир Лупацій, радник директора НІСД,

Юлія Тищенко, голова правління УНЦПД

1

РОБОЧА
ГРУПА

«УКРАЇНА – ЄС: НА ШЛЯХУ ДО ПОЛІТИЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ»

модератор Ірина Клименко,
Національний інститут стратегічних досліджень

Завдання:

забезпечення публічного діалогу та фахової дискусії щодо цілей, змісту та реалізації Угоди про політичну асоціацію Україна – ЄС

Україна між ЄС та Євразійським Союзом: виклики інтеграції (28 лютого 2013 року)

Україна перебуває на завершальному етапі формалізації відносин політичної асоціації з ЄС: триває підготовка до підписання Угоди про асоціацію, складовою якої є створення глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. Водночас, з боку МС посилюється ініційований Росією політичний та економічний тиск щодо вступу України до МС та Євразійського економічного союзу. Якщо такий вступ відбудеться, це означатиме відмову України від європейського вибору та порушення нею умов приєднання до СОТ.

Національні інтереси України потребують збалансованої зовнішньоекономічної політики держави, що забезпечуватиме сприятливі умови для модернізації економіки в умовах глобальної нестабільності. Україна зацікавлена як у поглибленні співпраці з ЄС, так і в розвитку торговельно-економічного партнерства з країнами МС. Саме з таких позицій наша держава має реагувати на різного роду інтеграційні виклики та загрози. Спокуса отримати певні швидкі економічні дивіденди за рахунок політичних поступок та відмови від наявних пріоритетів інтеграції країни у світову економіку зрештою призведе до гальмування процесу модернізації України.

Уповільнення соціально-економічних реформ у державі, розпорошення ресурсів, загострення соціальних проблем зміцнюють зовнішньополітичну вразливість України до екзогенних впливів. Зокрема, посилення політичного тиску на Україну з боку РФ погіршує перспективу формування взаємовигідних умов співробітництва як з ЄС, так і з країнами МС.

Найближчими роками можна очікувати зростання суперництва між ЄС і Росією щодо впливу на процеси економічної інтеграції країн-сусідів. Хоча минулорічний вступ Росії до СОТ допоможе певною мірою синхронізувати правила ЄС і МС, однак ці дві організації залишаються далекими одна від одної. Росія, домінуючи у МС та маючи на меті залучити Україну до зони впливу Євразійського економічного союзу (що замінить ЄврАзЕС у 2015 році), продовжуватиме змінювати внутрішні правила гри у МС.

Участь України одночасно в проектах Євразійської інтеграції вище рівня зони вільної торгівлі є несумісною з участю в євроінтеграційному проекті. Якщо Україна делегуватиме частину суверенних прав наддержавному об'єднанню Євразійського економічного союзу (яким з 2015 року має стати сучасний Митний союз Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан), то це унеможливить реалізацію вже парафорованих угод з ЄС (відповідно до засад економічної політики ЄС), дестабілізує співробітництво України з країнами – членами СОТ і потребуватиме внесення змін до українського законодавства та Конституції.

За нинішнього розвитку ситуації, коли ЄС та Митний союз Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан де-факто намагаються змусити Україну зробити однозначний вибір на користь виключно

одного економічного об'єднання (з майже автоматичною негативною реакцією з боку іншого), є підстави говорити про наявність загрози національній безпеці України. Найбільш актуальними викликами в цьому контексті є імовірно згортання економічної співпраці з країнами МС та політичний тиск з боку Росії, зниження інвестицій та відсутність (або зменшення) зовнішнього фінансування з боку ЄС. Відповіддю України мають стати дії на злам такого «чорно-білого» підходу та створення можливостей для співробітництва євразійського та європейського інтеграційних блоків у політичному форматі. *Україні критично важливо вийти за межі нав'язуваної матриці та замість моделі гри з «нульовою сумою» запропонувати виграну для всіх учасників модель, за якої всі учасники будуть у виграні.*

З метою мінімізації ризиків соціально-економічного розвитку України в контексті розбудови взаємовідносин з ЄС та Євразійським Союзом доцільно:

1. Виходити з непорушності прийнятих рішень щодо євроінтеграційного напрямку розвитку міжнародних економічних відносин України, у зв'язку з чим:
 - а) забезпечити єдність позицій в цьому питанні всіх державних органів, зокрема в ході міжнародних переговорів, підготовки програм та планів діяльності, роз'яснювальної роботи тощо, маючи на увазі неприпустимість ставлення офіційними особами під сумнів доцільність євроінтеграційних намірів України;
 - б) конкретизувати пункт 8 Плану першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2013 рік (Розпорядження КМУ від 13 лютого 2013 року № 73-р) в частині визначення інститутів громадянського суспільства, з якими вестиметься діалог з питань державної політики у сфері європейської інтеграції;
 - в) розробити та реалізувати комунікаційно-інформаційну програму, метою якої має бути інформування українського суспільства з актуальних питань європейської інтеграції України та залучення громадян до практичного розв'язання проблем, пов'язаних з підготовкою України асоціативних відносин з ЄС.
2. На основі результатів саміту Україна – ЄС 25 лютого 2013 року забезпечити можливість підписання Угоди про асоціацію на саміті Східного партнерства у Вільнюсі восени 2013 року, в тому числі розглянути можливість нестандартного політико-правового рішення для зняття претензій (звинувачень) з боку ЄС щодо вибіркового (політично вмотивованого) правосуддя, оскільки саме ці претензії є основною перепоною для розблокування процесу. Також Україні доцільно до підписання Угоди утримуватися від заздалегідь провокативних кроків, які зумовлять негативну реакцію ЄС та поставлять під ризик підписання угоди.
3. Детально проаналізувати пропозиції європейської сторони щодо виконання зобов'язань, від яких залежить підписання Угоди про асо-

ціацію та ЗВТ з Євросоюзом, та включити конкретні заходи щодо їх виконання до Плану першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2013 рік (Розпорядження КМУ від 13 лютого 2013 року №73-р), зокрема:

- а) передбачити у першому півріччі 2013 року проведення реформ, необхідних для підготовки вступу України до ЗВТ із ЄС;
 - б) підвищити якість боротьби з корупцією в економічній сфері, особливо в питаннях, пов'язаних з міжнародною економічною діяльністю;
 - в) здійснити додаткові кроки щодо покращення ділового та інвестиційного клімату, зокрема, безумовного дотримання норм та правил стосовно повернення ПДВ суб'єктам господарської діяльності за участю іноземного капіталу, а також гарантування прав власності іноземних інвесторів (у тому числі створення інституту інвестиційного омбудсмена).
4. Забезпечити здійснення ефективних кроків, спрямованих на покращення виборчого законодавства, шляхом внесення до Виборчого кодексу України необхідних доповнень відповідно до рекомендацій, висловлених в остаточному звіті Офісу демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ від 3 січня 2013 року.
 5. З огляду на міркування політичної та економічної доцільності Україні варто утриматися від інтеграції з Митним союзом Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан та від «політики невизначеності» щодо перспектив вступу до МС. Враховуючи наявні коопераційні зв'язки між підприємствами України та МС, необхідно докладати зусиль для поглиблення співпраці з країнами – членами МС в рамках Угоди про зону вільної торгівлі СНД та секторальних проектів, що відповідатимуть національним інтересам України. Передбачити надання гарантій країнам – членам МС щодо недопущення незаконного трансферу товарів та послуг з території ЄС через територію України.
 6. Розглянути можливість започаткування (ініціатива з боку України) процесу створення ЗВТ між ЄС та МС з метою зняття питання про необхідність однозначного вибору України на користь виключно одного з економічних угруповань. Ініціювати міждержавний діалог держав – учасниць МС на рівні представників влади, громадських організацій, підприємств з метою розробки спільного Плану дій або Дорожньої карти, що сприяло би взаємній торгівлі шляхом усунення бар'єрів у торгівлі між Україною та МС.
 7. Міністерству закордонних справ України проаналізувати можливість участі України в процесі створення загальноєвропейського економічного простору (між ЄС, ЄврАзЕС та Україною) за принципом «2+1» та підготувати відповідні пропозиції для розгляду Урядом України.

8. Ініціювати міжнародний діалог на рівні країн – учасниць Угоди про зону вільної торгівлі СНД з метою більш повного інформування зацікавлених сторін про новації у торговельному регулюванні та вироблення рішень, які сприятимуть уникненню бар'єрів у торгівлі.
9. Організувати у Києві фахову конференцію (політико-економічний вимір) експертів та представників влади України, Росії, Білорусі та Казахстану з метою обговорення реальних можливостей для поліпшення співпраці України з МС та уникнення негативних сценаріїв.
10. Розглянути можливість організації серії науково-політичних заходів у деяких столицях ЄС з метою фахової дискусії щодо позиціонування України між двома економічними блоками (Брюссель, Берлін, Варшава, Лондон, Братислава).
11. Забезпечити якнайшвидше виконання першої фази Плану дій щодо лібералізації візового режиму: прийняття відповідних нормативних актів та проведення необхідних заходів, щоб перейти до другої фази.
12. Звернутися з пропозицією до Єврокомісії та Євразійської комісії щодо проведення у Києві тристоронніх експертних консультацій стосовно взаємодії між Україною, ЄС та МС у форматі ЗВТ України з обома сторонами.

Організувати у Києві зустріч (урядових) експертів України, Росії та представників ЄС і Енергетичного Співтовариства щодо узгодження механізмів взаємодії на континентальному енергетичному ринку, зокрема питання модальностей транзиту енергоносіїв через Україну, гармонізації політики ціноутворення, схеми взаємодії правил Енергетичного Співтовариства з нормами РФ на території України.

Угода про політичну асоціацію та ЗВТ між Україною та ЄС: виклики та можливості для України та Запорізького регіону (18 квітня 2013 року)

Комплексний та збалансований розвиток територіальних громад – це ustalений стандарт для ЄС і орієнтир для державної регіональної політики в Україні.

Європейська інтеграція та укладення Угоди про асоціацію з ЄС є стратегічним пріоритетом України; а перспектива асоціації із ЄС – потужний стимул для внутрішніх державних перетворень, зокрема для реформ місцевого розвитку.

У контексті реалізації євроінтеграційних прагнень України все більшого значення набуватимуть розробка та впровадження дієвої та ефективної регіональної політики, яка відповідатиме європейськими цінностям та стандартам життя. Розробка та впровадження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року мають стати ключовим інструментом регіонального розвитку, що буде відображено у регіональних стратегічних планах дій стосовно досягнення цільових орієнтирів та визначених критеріїв ефективності.

■ Стратегічне планування

Учасники засідання вважають за необхідне забезпечити ефективне представництво Запорізької області у діяльності державних інституцій, які формують політику регіонального розвитку, зокрема Міжвідомчої комісії з питань регіонального розвитку при КМУ. Представлення позиції Запорізької області з широкого кола питань місцевого врядування сприятиме виробленню комунікативної платформи, що є підґрунтям для досягнення згоди серед усіх зацікавлених сторін у сфері регіонального та місцевого розвитку, координації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, бізнесу та громадськості під час прийняття та виконання рішень з питань реалізації державної регіональної політики, спрямованих на досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій країни, зростання їхньої конкурентоспроможності.

Учасники засідання підтримують Цілі стратегічного планування регіонального розвитку на період до 2020 року, що відображають європейські цінності та стандарти життя:

- створення рівних можливостей для всіх громадян України щодо доступу до суспільних благ; запровадження ефективного механізму вирівнювання соціального, економічного та територіального розвитку з урахуванням європейського досвіду;

- створення умов для зростання конкурентоспроможності регіонів; запровадження механізмів стимулювання розвитку сучасних технологічних виробництв та модернізації застарілих виробничих потужностей;
- модернізація системи управління регіональним розвитком в Україні з урахуванням європейських орієнтирів демократії, публічності, відкритості та прозорості розробки, узгодження та прийняття управлінських рішень;
- запровадження нових інструментів управління регіональним розвитком, зокрема, таких дієвих інструментів розвитку регіональної економіки, як кластери;
- екологізація регіонального економічного розвитку;
- забезпечення постійних та інституційно структурованих комунікацій між владою та громадою;
- посилення інформаційної та промоційної складової регіонального розвитку;
- розширення можливостей міжрегіонального та міждержавного співробітництва.

■ Міжнародне співробітництво

Поглиблення співпраці з ЄС та розвиток торговельно-економічного партнерства з країнами Митного союзу Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан є базовою умовою для вироблення ефективної зовнішньої політики, що забезпечуватиме адекватне реагування на різного роду інтеграційні виклики та загрози.

Однією із серйозних проблем, що зумовлена, з одного боку, адаптацією української регуляторної системи до стандартів ЄС, а з іншого – трансформаційними процесами у країнах Митного союзу Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан, є загроза скорочення поставок до країн МС для українських експортерів. Ця загроза виникла після анонсування намірів МС запровадити нову систему технічних регламентів МС.

Українська сторона має використати всі можливості для недопущення падіння експорту в країни МС. Зокрема, є декілька варіантів вирішення спірних питань з МС у сфері технічного регулювання.

- По-перше, оскільки Україною та Євразійською економічною комісією ухвалено Меморандум про співпрацю між сторонами у сфері технічного регулювання, слід формалізувати взаємодію сторін у рамках спільного двох- або багатостороннього інституту, що працював би за принципами Міждержавної ради зі стандартизації, метрології й сертифікації СНД.

- По-друге, оскільки приєднання України до технічного регулювання МС суперечить реалізації державної політики у сфері технічного регулювання, то взаємодію сторін у цій сфері доцільно здійснювати на рівні міждержавних комісій та робочих груп, використовувати інші інструменти економічної дипломатії.
- По-третє, ініціювати міждержавний діалог на рівні представників влади, громадських організацій, підприємств з метою розробки спільного Плану дій або Дорожньої карти, що сприяли би взаємній торгівлі шляхом усунення технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та МС.
- По-четверте, ініціювати міжнародний діалог на рівні країн-учасниць Угоди про зону вільної торгівлі СНД з метою повнішого інформування зацікавлених сторін про новачі у технічному регулюванні та з метою вироблення рішень, що сприятимуть уникненню бар'єрів у торгівлі.
- По-п'яте, звернення до органу зони вільної торгівлі СНД, створеного для вирішення спорів між країнами – членами ЗВТ.
- По-шосте, у разі застосування обмежувальних заходів до українських експортерів з боку РФ слід звертатися до органу СОТ з вирішення спорів.

Сталий соціально-економічний розвиток Запорізької області значною мірою залежить від рівня використання потенціалу співробітництва та кооперації між регіонами України, Україною та ЄС, Україною та країнами СНД. Представники ділових кіл Запорізької області акцентують на необхідності збалансованої зовнішньоекономічної політики держави, що забезпечуватиме сприятливі умови для модернізації промислового потенціалу області в умовах глобальної нестабільності.

■ Партнерство влади та бізнесу у процесах регіонального розвитку

Необхідно комплексно задіяти на регіональному рівні механізми координації дій влади, бізнесу, громадськості. З цією метою слід підготувати пропозиції для удосконалення інституційно-правової державної підтримки політики регіонального розвитку на засадах субсидіарності, демократії, дотримання загальноєвропейських ціннісних орієнтирів суспільного розвитку, захисту прав і свобод людини.

Вважаємо за доцільне запровадити такі конкретні механізми взаємодії влади та бізнесу:

- провести аналіз стану виконання Стратегії розвитку Запорізької області з метою врахування нових зовнішньополітичних реалій, зокрема, перспектив укладання Угоди про політичну асоціацію та ЗВТ між Україною та ЄС;

- ініціювати комунікаційну кампанію в Україні та ЄС з метою інформування ділових кіл про інвестиційний потенціал Запорізької області. Зокрема, розглянути можливість участі керівників Запорізької області у бізнес-форумах, що їх організують країни – члени ЄС.

■ **Співробітництво в енергетичній сфері**

На основі аналізу Сьомого спільного звіту Україна – ЄС стосовно виконання меморандуму між Україною та Євросоюзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі, Протоколу за підсумками зустрічі Міністра енергетики та вугільної промисловості України та Комісара ЄС з енергетичних питань від 21 лютого 2013 року запропонувати заходи, які мають на меті мінімізацію ризиків для енергетичного комплексу регіону та доповнять комплексний план заходів щодо активізації співробітництва між Україною та ЄС в енергетичній сфері на 2013 рік.

Проблеми та перспективи впровадження європейських принципів місцевого самоврядування в Україні (4 червня 2013 року)

Учасники засідання визнають, що розвиток місцевого самоврядування в Україні суттєво актуалізувався та набув істотних державних гарантій. Це свідчить про важливість цього інституту для державно-правового розвитку, становлення громадянського суспільства, запровадження європейських стандартів його розвитку.

На сучасному етапі становлення місцевого самоврядування потребує врахування конституційно-правова практика його регламентації в європейських країнах, що свідчить про необхідність якнайширшого залучення членів територіальних громад, використання різноманітних форм організації місцевого самоврядування, поліпшення економічної основи діяльності місцевого самоврядування тощо.

Учасники засідання зазначають, що завданнями наукового співтовариства є розробка і дослідження проблем реалізації європейських стандартів місцевого самоврядування в Україні, визначення системи таких гарантій, юридичної техніки їх закріплення.

Виходячи з актуальності, теоретичного та практичного значення пропозицій, викладених у доповідях і повідомленнях, учасники засідання **рекомендують:**

- визначити пріоритети розвитку місцевого самоврядування на сучасному етапі державотворення в Україні;
- розробити концепцію розвитку місцевого самоврядування в Україні, яка фактично стане вектором подальшої імплементації європейських стандартів у національне законодавство;
- запропонувати систему європейських стандартів, що мають значення для розвитку місцевого самоврядування в Україні та можуть бути застосовані в рамках вітчизняної політико-правової формації;
- з'ясувати суб'єктний склад системи місцевого самоврядування та конституювати основного суб'єкта місцевого самоврядування;
- вирішити проблему конкуренції компетенції між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями шляхом функціонального та інституційного реформування;
- упорядкувати використання принципів «децентралізації» та «субсидіарності» в місцевому самоврядуванні з урахуванням реалізації концепції муніципального дуалізму на місцевому рівні;
- удосконалити організаційну структуру органів місцевого самоврядування, дозволивши районним і обласним радам формувати власні виконавчі органи та на рівні статутів територіальних громад визначати особливості структурного характеру органів місцевого самоврядування;

- вирішити питання щодо статусу виборних осіб місцевого самоврядування та їх взаємовідносин з виборцями (можливості та механізми їх відкликання виборцями);
- підвищити роль статутів територіальних громад у системі актів органів місцевого самоврядування;
- врегулювати питання добровільних об'єднань територіальних громад;
- передбачити обов'язкове застосування форм участі територіальної громади у місцевому житті, зокрема, під час вирішення питань щодо зміни території громади;
- конкретизувати питання здійснення державного контролю за діяльністю органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- встановити основні засади фінансової забезпеченості місцевого самоврядування, зокрема, адекватності фінансових ресурсів місцевого самоврядування його функціям;
- запровадити нові форми взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади, пов'язані з проведенням консультацій та інших організаційних заходів щодо питань роботи органів місцевого самоврядування;
- відобразити принцип служіння територіальній громаді інших суб'єктів місцевого самоврядування;
- закріпити принцип поділу повноважень органів місцевого самоврядування на головні та інші повноваження;
- врахувати пріоритет повноважень органів місцевого самоврядування перед місцевими державними адміністраціями у випадку їх збігу;
- закріпити принцип повноти повноважень органів місцевого самоврядування, що означатиме їхню достатність для ефективного здійснення всіх покладених на органи місцевого самоврядування функцій;
- опрацювати можливі шляхи підвищення застосування органами місцевого самоврядування та членами територіальних громад існуючого інструментарію конституційного подання і конституційного звернення для захисту своїх прав і законних інтересів у сфері муніципальної діяльності в Україні;
- визначити чіткі підстави і механізми конституційно-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою і державою;
- підвищити вимоги до органів місцевого самоврядування щодо необхідності застосування стратегічного планування розвитку населених пунктів відповідно до загальнодержавних галузевих і регіональних програм розвитку;
- визначити місце і роль актів територіальної громади та її органів у системі нормативно-правових актів, які становлять правову основу місцевого самоврядування;

1.3. Проблеми та перспективи впровадження європейських принципів місцевого самоврядування в Україні

- створити на законодавчому рівні дієвий механізм передачі окремих повноважень та матеріально-фінансових ресурсів органам самоорганізації населення;
- створити належний механізм надання міжбюджетних трансфертів, який забезпечить ефективний розподіл та використання фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів, вирівнювання можливостей реалізації на всій території держави мінімального рівня соціальних гарантій, створення умов щодо підвищення соціально-економічного розвитку територій.

Реформування виборчого законодавства в контексті Угоди про політичну асоціацію та ЗВТ між Україною та ЄС (10 липня 2013 року)

1. Підготовка до нового етапу співробітництва з ЄС на засадах Угоди про асоціацію та Угоди про глибоку і всеохоплюючу зону вільної торгівлі між Україною та ЄС спонукає до розвитку й покращання політики у сфері функціонування демократичних інститутів та вимагає підвищення рівня відповідальності влади щодо забезпечення прогресу стосовно передбачених угодами зобов'язань. Зокрема, однією із ключових умов поглиблення партнерства України з ЄС є забезпечення ефективності виборчої системи та демократичності процесу підготовки й проведення президентських і парламентських виборів відповідно до міжнародних стандартів демократичних виборів, рекомендацій ОБСЄ та Бюро демократичних інститутів з прав людини.
2. Реформування виборчого законодавства в Україні в період після погодження Порядку денного асоціації Україна – ЄС у 2009 році мало неоднозначний і недосконалий характер.
3. Процес уніфікації процедур у сфері законодавства про вибори уповільнюється. Залишається проблемою стабілізація виборчого законодавства. Точкові зміни значною мірою спрямовані на вдосконалення регулювання окремих процедурних аспектів виборів до парламенту і виборів до місцевих органів влади. Спостерігається брак зусиль політичних гравців стосовно відкритості виборчої системи, прозорості фінансових аспектів діяльності суб'єктів виборів і партій (у тому числі у міжвиборчий період).
4. Існує потреба в активізації та консолідації зусиль політичних сил та громадянського суспільства щодо продовження реформування виборчого законодавства.
5. У Висновках Ради ЄС по Україні від 10 грудня 2012 року зазначено: «...парламентські вибори, що відбулися 28 жовтня, продемонстрували змішану картину з кількома недоліками»¹. Рада ЄС констатувала «погіршення ситуації у кількох сферах порівняно з тими стандартами, які вже було досягнуто». Рекомендувалося «запровадження гідної довіри виборчої системи, заснованої на Виборчому кодексі та на чітких правилах щодо збалансованого доступу конкурентів на виборах до засобів масової інформації», розв'язати ситуацію у п'яти одномандатних виборчих округах, де не було встановлено результати виборів. Отже, у напрямках виборчої реформи в Україні з боку ЄС наголос робиться на:

¹ 3209-е засідання Ради міністрів закордонних справ ЄС, Брюссель, 10 грудня 2012 року, Висновки Ради ЄС по Україні (11/12/2012). Детальніше див.: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner/all_news/news/2012/2012_12_11_1_uk.htm.

- виконанні рекомендацій, визначених в Остаточному звіті Спостережної місії ОБСЄ/БДПЛ щодо парламентських виборів в Україні 2012 року;
- подоланні зафіксованих недоліків у проведенні парламентських виборів в Україні 28 жовтня 2012 року;
- уніфікації та стабілізації виборчого законодавства шляхом схвалення Виборчого кодексу України.

6. Затвердження Кабінетом Міністрів України Плану першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС на 2013 рік стало важливим кроком у напрямі формування ефективного механізму виконання взятих Україною зобов'язань. Міністерство юстиції України, виконуючи План першочергових заходів щодо інтеграції України до ЄС, розробило проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства». Загалом законопроекти враховують рекомендації, викладені в Остаточному звіті Спостережної місії ОБСЄ/БДПЛ 28 жовтня 2012 року.

Запропоновані Міністерством юстиції України зміни до чинного закону «Про вибори народних депутатів України» не відображають усього спектра рекомендацій і тому є лише першим кроком з удосконалення виборчого законодавства. Викликає сумнів правомірність віднесення до врегулювання одним законом проведення виборів у 5 одномандатних округах, де не було встановлено результати виборів, і виборів у 2 округах, повноваження обраних депутатів у яких було припинено судовими рішеннями, а саме законом «Про повторні вибори народних депутатів України до Верховної Ради України VII скликання у деяких одномандатних виборчих округах у зв'язку з неможливістю достовірного встановлення підсумків голосування та результатів виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року».

7. Сучасна законодавча база щодо виборчих процесів в Україні розрізнена та охоплює, серед іншого, Конституцію України, закони «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців», «Про вибори Президента України», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», «Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року», Адміністративний процесуальний кодекс і Кримінальний кодекс. Законодавча база доповнюється інструкціями та постановами, прийнятими ЦВК, що регулюють оперативні питання.

8. Зберігається ситуація неналежного регулювання виборчих правил навіть у рамках законодавства для окремих виборів. У деяких випадках правила взагалі не закріплені законом. Їх встановлення законодавець доручає органу адміністрування виборів. Така ситуація суперечить конституційній вимозі щодо законодавчого регулювання всіх етапів виборчого процесу.

9. Тривалий процес трансформацій політичної системи України, що виражається в істотних спорадичних змінах правил, включаючи рівень Конституції, негативно позначається на дотриманні встановлених у державі правил періодичності виборів. Як наслідок, перегляд виборчого законодавства відбувається паралельно зі змінами у політичній системі та системі державного управління. Непоодинокими є випадки, коли органи влади перевищують свої повноваження. Зокрема, Верховна Рада на порушення встановлених Конституцією термінів проведення місцевих виборів перевищила свої повноваження в частині законодавчого забезпечення проведення місцевих виборів. Парламент їх або скасовував, або не призначав. Цим самим було порушено один із принципів організації та проведення виборів – їх періодичності, закріпленого в Загальній декларації прав людини від 1948 року (стаття 21).

Так, у супереч Конституції та законодавству не відбулася низка виборів до органів місцевого самоврядування, наприклад, вибори мера міста Ізмаїл Одеської області, що були призначені на 31 серпня 2010 року. З 2011 року не призначено вибори міського голови Чернівців. У 2013 році парламент України не призначив вибори до органу місцевого самоврядування в столиці (Києві) та вибори міського голови, термін повноважень яких сплив 2 червня 2013 року. Наразі тривають політичні дискусії про дату позачергових виборів для громади столиці України, але очевидно, що жодна з них не відбувається із дотриманням основних засад верховенства права.

10. Реалії законодавчого процесу у новообраному парламенті засвідчили, що у 2012 році процес реформування виборчого законодавства не тільки не вирішив проблем неефективного функціонування інститутів представницької демократії, а й призвів до появи нових кризових явищ. Спостерігаються прояви порушення чинного законодавства, його недосконалість, відсутність зв'язку між виборцями і депутатами, брак консенсусу для співпраці політичних сил у парламенті.

■ Рекомендації

1. У довгостроковій перспективі врегулювати на довготривалій основі всі види виборів та статус органів їх адміністрування. З цією метою розробити і ухвалити Виборчий кодекс. Зокрема, прийняття такого документа має забезпечити:
- припинення практики радикальних змін виборчого законодавства перед кожними новими виборами;
 - стабільність та захищеність норм виборчого права від партійно-політичних маніпуляцій;
 - усунення дублювання норм, уніфікацію правил проведення виборів та зосередження всіх регламентацій в одному законі;

- механізми для практичної реалізації принципу обов'язковості і періодичності виборів.

Ухваленню Виборчого кодексу має передувати суспільно-політичний консенсус щодо доцільності застосування тих чи інших виборчих моделей для ефективної представницької демократії.

До місцевих виборів, які мають відбутися у жовтні 2015 року, завчасно розробити і внести зміни та доповнення до Закону України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» або ухвалити його нову редакцію.

2. У короткостроковій перспективі (на період до саміту Україна – ЄС у листопаді 2013 року) підтримати норми проекту закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення виборчого законодавства» у частині формування виборчих комісій. А саме: висунування кандидатур до складу ОВК та ДВК партіями, які висунули кандидата у відповідному виборчому окрузі, а також щодо обов'язкового проведення жеребкування кандидатур від суб'єктів подання по кожній ОВК та ДВК окремо.
3. З метою забезпечення уніфікації щодо застосування виборчого законодавства на всій території України виключно на Центральну виборчу комісію мають бути покладені повноваження стосовно:
 - реєстрації кандидатів у депутати;
 - контролю за витратами партій та кандидатів;
 - затвердження форми, тексту, кольору, змісту виборчих бюлетенів;
 - виготовлення виборчих бюлетенів;
 - прийняття рішення про попередження партії та кандидату в одномандатному виборчому окрузі.
4. Розширити повноваження ОВК у частині:
 - реєстрації уповноважених та довірених осіб в одномандатних виборчих округах.
5. З метою уникнення надмірної політизації процесу:
 - законодавчо встановити принципи визначення меж виборчих округів. При утворенні виборчих округів врахувати межі адміністративно-територіальних одиниць, місця компактного проживання національних меншин відповідно до рекомендації ОБСЄ та Венеціанської комісії²;
 - на вимогу громадськості та територіальних громад виправити допущені недоліки щодо формування виборчих округів;
 - наділити ЦВК повноваженнями щодо перегляду меж і центрів округів;

² Strasbourg, 6 March 2007 CDL-MIN(2007)001 Or. Engl. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) Vademecum of Venice Commission Opinions and Reports Concerning the Protection of Minorities.

- запровадити тримісячний термін перегляду меж виборчих округів.
6. З метою підвищення ефективності роботи ЗМІ під час проведення виборів доопрацювати положення законопроекту Міністерства юстиції України у частині діяльності ЗМІ:
 - скоригувати зобов'язання ЗМІ отримувати інформацію з двох та більше джерел, узгодивши його з вимогою збалансованої подачі інформації;
 - переглянути обсяг і зміст санкцій щодо роботи ЗМІ під час підготовки та проведення виборів, оскільки попередження і припинення друку чи зупинення ліцензій не можуть вважатися ні ефективними, ні пропорційними санкціями, що суперечить міжнародним стандартам;
 - уточнити вимоги до таких форматів подачі інформації у ЗМІ, як дебати та дискусії, оскільки віднесення дебатів, дискусій до форм інформаційного забезпечення виборів та до форм передвиборної агітації є джерелом конфліктів норм і ускладнює участь ЗМІ у виборчому процесі.
 7. Пропозиції Міністерства юстиції України щодо запровадження обмежень розміру виборчих фондів партій та кандидатів загалом відповідають європейським стандартам. Проте обмеження розміру виборчих фондів слід запроваджувати одночасно з державним фінансуванням партій.
 8. Переглянути пропозицію Міністерства юстиції України стосовно вилучення з тексту закону положення щодо права офіційних спостерігачів спостерігати з будь-якої відстані за діями членів виборчої комісії. На практиці така заборона може ускладнити діяльність офіційних спостерігачів і не узгоджується з міжнародними стандартами спостереження за виборами.
 9. Врахувати Рекомендацію ОБСЄ/БДПЛ щодо запровадження обмежень на придбання певних обсягів політичної реклами у ЗМІ. Крім того, слід обмежити обсяги зовнішньої реклами або заборонити її під час виборів. Варто також розглянути питання про обмеження телевізійної реклами суб'єктів виборчого процесу.
 10. Доопрацювати пропозиції Міністерства юстиції України щодо голосування окремих категорій виборців лише за пропорційною складовою. Запровадження зазначених норм призведе до обмеження активного виборчого права громадян і неправильного доктринального розуміння суті представницького мандата члена парламенту.

«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР»

(модератор Андрій Сменковський,
Національний інститут стратегічних досліджень)

Завдання:

перспективи секторальної
інтеграції України у сфері
енергетики

2.1.

Енергетична стратегія України у контексті політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС (26 лютого 2013 року)

Угода про асоціацію між Україною та ЄС покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною та Євросоюзом. Вона стане унікальним двостороннім документом, що відрізнятиметься від подібних угод, укладених ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угода не лише закладе якісно нову правову основу для подальших взаємин між Україною та ЄС, а й слугуватиме стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ в Україні, широко-масштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС.

Частини Угоди, які стосуються створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, а також економічного та секторального співробітництва, містять положення про умови, модальності та часові рамки гармонізації законодавства України із законодавством ЄС, зобов'язання щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, Євросоюзом та його державами-членами у низці секторів економіки України, у тому числі в енергетиці.

Імплементация цих розділів Угоди, по-перше, сприятиме наближенню законодавства та регуляторного середовища України та ЄС, а отже, усуненню нетарифних торговельних бар'єрів, і, по-друге, пришвидшить інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС та єдиного нормативного простору в більшості секторів економіки та суспільного життя України.

Сучасна енергетична політика України спрямована на подальший розвиток внутрішніх ресурсів та зміцнення основ енергетичного ринку відповідно до рівня ЄС. Прийняття та повна реалізація положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства можуть забезпечити Україні конкурентну, прозору та прогнозовану ринкову основу, яка сприятиме залученню інвестицій та підвищенню ефективності в енергетичному секторі.

За оцінкою Міжнародного енергетичного агентства, енергетична політика України перебуває на роздоріжжі, маючи і виклики в енергетичному секторі, і значний невикористаний потенціал.

До основних викликів енергетичного сектору, які перешкоджають економічному і соціальному розвитку та енергетичній безпеці України, можна віднести:

1. *Високу енергоємність та низьку ефективність.* Стан енергоємних галузей погіршується внаслідок старіючих основних фондів по всій системі енергопостачання. Системи централізованого теплопостачання мають нагальну потребу в модернізації та запровадженні тарифної системи, що базується на споживанні та покриває повні витрати.
2. *Скорочення обсягів внутрішнього видобутку природного газу.* Внутрішній видобуток нафти та газу в Україні перебуває в стані стагнації, про-

2.1. Енергетична стратегія України у контексті політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС

те країна має невикористані ресурси природного та нетрадиційного газу.

3. *Субсидії на енергоспоживання.* Першочергові завдання полягають у мобілізації політичної та суспільної підтримки планів переходу до ринкових цін у соціально прийнятний спосіб та забезпечення економічної життєздатності енергетичних підприємств.
4. *Ринкову та нормативно-правову базу.* Серед постачальників нафти, газу та електроенергії в Україні переважають державні підприємства. Наявні енергетичні ринки побудовані таким чином, щоб підтримувати свій домінуючий стан та субсидіювати споживання енергії в житловому та бюджетному секторах.
5. *Інвестиційний клімат.* Відсутність прозорості в енергетичному секторі, недосконалий облік енергетичних потоків, обмежена звітність та засоби впливу, слабка реалізація верховенства закону та правил ціноутворення стали на заваді внутрішнім та іноземним інвестиціям.
6. *Транзит природного газу та нафти.* Розвиток альтернативних шляхів постачання газу та нафти з Росії до Європи та зміни в європейському попиті на газ зменшують обсяги транзиту через Україну, а відповідно, і доходи від нього, які є суттєвою складовою фінансового режиму України. Збереження нинішньої транзитної ролі є важливим завданням енергетичної політики.
7. *Негативний вплив спалювання палива на навколишнє середовище.* Україна має величезний потенціал для скорочення викидів парникових газів за рахунок розширення доступу до міжнародного вуглецевого фінансування. Більше того, Україна зобов'язалася до 2018 року впровадити Директиву Євросоюзу щодо великих спалювальних установок (Large Combustion Plant Directive).
8. *Інституційна спроможність.* Як і в багатьох країнах з перехідною економікою, сучасна інституційна структура в Україні більше зосереджена на заходах у сфері енергопостачання. Важливим першочерговим завданням є коригування інституційної структури з метою вдосконалення розробки, координації та ефективної реалізації заходів з енергоспоживання, особливо в галузях енергоефективності та централізованого теплопостачання.

У зв'язку з цим пріоритетними завданнями реалізації державної політики України в енергетичній сфері, в тому числі для врахування у новій редакції Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, мають стати:

- зміцнення спроможності та незалежності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), включаючи створення законодавчих рамок, необхідних для цієї мети;
- скасування перехресного субсидування в тарифах на кінцеве споживання електроенергії та приведення тарифів для населення до

рівня, що покриває витрати (відповідне підвищення має бути збалансоване цільовими заходами з соціального захисту);

- продовження реформування тарифів на електроенергію і ціноутворення на газ та заходів щодо забезпечення повної сплати за постачання електроенергії і газу;
- розробити та впровадити модель оптового ринку, що сприятиме досягненню стратегічних цілей електроенергетичної галузі та економіки в цілому;
- розроблення та впровадження плану поступового підвищення тарифів на газ для населення та систем централізованого тепlopостачання до рівня повного відшкодування витрат;
- оцінка варіанта використання зрідженого природного газу (ЗПГ) для диверсифікації поставок газу, особливо стосовно витрат, поточних зобов'язань «бери чи плати», прогнозів ринку ЗПГ, альтернатив, а також політичних і економічних ризиків;
- імплементація положень Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу» з урахуванням відповідних норм ЄС (Директива 2003/55/ЄС, Регламент ЄС 1775/2005);
- розроблення необхідної правової та технічної бази, щоб уможливити реверсні потоки із Словаччини і Баумгартена та полегшити використання українських газосховищ європейськими компаніями;
- завершення роботи щодо вивчення умов інтеграції об'єднаної енергетичної системи України до Союзу центральноєвропейської електричної мережі відповідно до вимог ENTSO-E (Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії);
- активізація розробки та використання стратегічних запасів нафти;
- реструктуризація та розподіл функцій державної нафтопровідної компанії «Укртранснафта» для забезпечення прозорого та ефективного функціонування нафтопровідної системи, а також рівного та прозорого доступу до неї, включаючи можливість реверсних потоків;
- використання потенціалу України щодо доступу до поставок каспійської та середньоазійської нафти для внутрішнього споживання або транзиту до Центральної Європи;
- забезпечення всебічного врахування питань енергоефективності в новій національній енергетичній стратегії та доповнення її конкретними заходами для досягнення проголошених завдань, включаючи чіткі цілі, часові рамки та методики оцінки;
- розроблення галузевих планів дій, які включатимуть всебічну оцінку потенціалу енергоефективності, перешкод та можливостей, чіткі цілі з економії енергії, пріоритети, часові рамки, необхідні заходи та ініціативи, розподіл обов'язків, інформаційні кампанії та стратегії фінансування;

2.1. Енергетична стратегія України у контексті політичної асоціації та економічної інтеграції з ЄС

- підтримка діалогу щодо участі України у програмі ЄС «Розумна енергетика»;
- участь у механізмах Кіотського протоколу, а саме в спільному впровадженні та торгівлі одиницями встановленої кількості протягом другого періоду зобов'язань; інвестування надходжень у проекти зі скорочення викидів парникових газів з найбільшою віддачею від витрат, а саме в підвищення ефективності енергоспоживання, видобування метану вугільних родовищ, утилізацію відходів, інфраструктуру громадського транспорту;
- будівництво вугільних електростанцій, що працюють на надкритичних та супернадкритичних параметрах, та електростанцій з циркулюючим киплячим шаром, готових до уловлювання CO₂ в майбутньому, коли перед Україною постане необхідність впроваджувати більш жорсткі та витратні заходи щодо скорочення викидів парникових газів;
- продовження роботи у напрямі імплементації програми бюджетної підтримки «Підтримка у впровадженні енергетичної стратегії України у сфері енергоефективності та відновлювальних джерел енергії»;
- здійснення оцінки технічних та фінансових можливостей імплементації та поширення технологій збирання метану та очищення вугілля;
- продовження співробітництва щодо імплементації результатів спільного проекту ЄС –МАГАТЕ – Україна стосовно оцінки ядерної безпеки українських атомних електростанцій;
- безпечна та ефективна імплементація заходів виведення з експлуатації Чорнобильської атомної електростанції та заходів на об'єкті «Укриття» для безпечної трансформації 4-го енергоблоку;
- забезпечення вимоги покриття повних витрат цінами на ядерну енергію;
- включення при визначенні тарифів на електроенергію в достатньому обсязі довгострокових граничних витрат на виробництво ядерної енергії та інвестиційних потреб, які мають включати фінансування заходів з підвищення безпеки існуючих електростанцій, продовження терміну експлуатації, поводження з відпрацьованим ядерним паливом, побудову нових реакторів та виведення з експлуатації старих.

Відновлювальні джерела енергії та альтернативна енергетика: досвід України та ЄС (6 червня 2013 року)

За оцінкою Міжнародного енергетичного агентства, зростання гідроенергетики і швидкий розвиток вітрової та сонячної енергетики значно посилили значення відновлювальних джерел як невід'ємної складової у структурі світової енергетики: до 2035 року вони становитимуть майже третину сукупного обсягу виробництва електроенергії.

За прогнозом, до 2015 року відновлювальні джерела посядуть друге місце у світі з вироблення електроенергії після вугільної енергетики, а до 2035 року вони наблизяться до вугілля, що є основним джерелом для виробництва електроенергії у світі. Передбачається також, що споживання біомаси для вироблення електроенергії і біопалива зросте у чотири рази.

Світові ресурси біоенергії більш ніж достатні для задоволення прогнозованого попиту на біопаливо і біомасу без конкуренції з виробництвом продовольства.

Швидкий розвиток відновлювальної енергетики відбувається частково завдяки зниженню витрат на технології, щоразу більшим цінам на викопне паливо та платі за викиди вуглецю, але переважно через наявність цільового субсидування.

Позитивні результати низки технологій застосування відновлювальних джерел енергії свідчать про те, що вони можуть бути успішно представлені на ринку. Упродовж останнього десятиліття частка сонячних фотоелементів у всьому світі збільшувалася в середньому на 42% щорічно, а частка технологій з використанням вітрової енергії на суші зростала приблизно на 27%.

Значний досвід стимулювання відновлювальної енергетики накопичений Євросоюзом.

Основним нормативним актом ЄС з використання відновлювальних джерел енергії є Директива 2009/28/ЕС щодо заохочення використання енергії з відновлювальних джерел, якою встановлено загальні рамки для розвитку енергетики з відновлювальних джерел з метою досягнення спільної цілі щодо частки енергії з відновлювальних джерел у валовому кінцевому споживанні енергії.

Кожна держава – член ЄС має свої індивідуальні цілі, але спільною метою є досягнення показника у 20% енергії з відновлювальних джерел у валовому кінцевому споживанні енергії ЄС до 2020 року.

Ця політика спрямована на створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності і передбачає нові можливості для експорту та економічного зростання. Більш широке використання відновлювальних джерел енергії надалі матиме ключовий вплив на вирішення проблем зміни клімату шляхом скорочення викидів парникових газів і зменшення забруднення повітря.

Розширення використання відновлювальних джерел енергії енергопостачання ЄС сприятиме підвищенню їх екологічності та надійності енергопостачання ЄС шляхом зменшення залежності від імпортової нафти і газу.

Одним із стратегічних шляхів розв'язання проблемних питань в енергозабезпеченні України має стати використання відновлювальних джерел енергії – енергії сонця, вітру, малих річок і водотоків, геотермальної енергії, енергії біомаси та енергії довкілля.

Україна має значний технічно-досяжний потенціал вироблення енергоносіїв з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива, який становить понад 98,0 млн тонн на рік. З метою оптимізації структури енергетичного балансу Україна визначила за необхідне досягнути у середньостроковій перспективі показника отримання з відновлювальних джерел енергії та альтернативних видів палива у розмірі щонайменше 10 відсотків.

У 2012 році до об'єднаної енергетичної системи України було підключено об'єкти відновлювальної енергетики загальною встановленою потужністю 232,8 МВт, з яких найбільший внесок – 183,3 МВт – роблять сонячні електростанції та 47,4 МВт – вітряні. Станом на 1 січня 2013 року в Україні потужність об'єктів енергетики, які виробляють електроенергію з відновлювальних джерел, становить 649 МВт, які виробили понад 784,2 млн кВт/год. електроенергії.

Сонячне теплопостачання в Україні має достатній досвід використання і розвинену нормативну базу для проектування, а технологічний потенціал промисловості дозволяє вирішити завдання масового виробництва геліотехнічного обладнання.

В Україні наявні суттєві передумови для розвитку вітроенергетики, а саме: великі площі для будівництва вітроелектростанцій (ВЕС), вільні від промислової і житлової забудови, від інтенсивного використання в землеробстві; відповідні потужності на машинобудівних заводах, здатних виготовляти високоефективні сучасні моделі ВЕС для внутрішніх потреб України та на експорт; кваліфіковані кадри на машинобудівних заводах, які мають досвід виробництва ВЕС та адаптації технологічної документації до українських конструкторських і технологічних стандартів; дані багаторічних спостережень характеристик вітрового режиму в районах перспективного будівництва ВЕС; кваліфіковані кадри в галузі будівництва, налагодження та експлуатації ВЕС.

На сьогодні потенціал великих річок в Україні майже використаний, а частка ГЕС у виробництві електроенергії становить усього 5,6%. Подальший розвиток гідроенергетики в Україні можливий за рахунок малих річок. Мала гідроенергетика належить до перевіреної часом надійної технології виробництва електроенергії в усьому світі.

Україна має значний потенціал біомаси, доступної для виробництва енергії. Основними складовими потенціалу є сільськогосподарські відходи та енергетичні культури. Технології енергетичного використання біома-

си перебувають на початковій стадії розвитку в Україні, але мають великий потенціал для широкого впровадження і комерціалізації в найближчому майбутньому.

До основних чинників, що стримують розвиток широкого використання різних видів відновлювальних джерел енергії в Україні, можна віднести:

- високий рівень початкових інвестиційних витрат та значний термін їх окупності;
- відсутність доступу до довгострокових кредитних ресурсів;
- окремі суперечності у нормативно-законодавчій базі, у тому числі щодо підключення джерел відновлювальної енергетики до мереж енергопостачання, відведення земельних ділянок для будівництва, фінансово-економічного стимулювання впровадження проектів у цій сфері;
- недосконалу тарифну та податкову політику.

■ Рекомендації

Визначити пріоритетними завданнями реалізації державної політики України у сфері розвитку застосування відновлювальних джерел енергії та альтернативної енергетики:

- прискорення процесу виконання зобов'язань в Енергетичному Співтоваристві щодо розвитку сектору відновлювальних джерел енергії та внесення відповідних змін до національної законодавчої та регуляторної бази, зокрема забезпечення набрання до 1 січня 2014 року чинності законами та підзаконними актами України, спрямованими на виконання Директиви 2009/28/ЄС;
- невідкладне подання до Секретаріату Енергетичного Співтовариства Національного плану дій з відновлювальних джерел енергії;
- адаптацію положень оновленої редакції Енергетичної стратегії України на період до 2030 року до вимог ЄС з урахуванням прийнятого у рамках Енергетичного Співтовариства зобов'язання щодо адаптації законодавства до положень Третього енергетичного пакета ЄС;
- зміцнення спроможності та незалежності НКРЕ шляхом внесення змін та прийняття законодавчої та регуляторної бази відповідно до зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства;
- оптимізацію та уніфікацію механізму застосування «зеленого тарифу» та полегшення доступу до нього нових суб'єктів ринку;
- впровадження механізмів державного сприяння розвитку відновлювальної енергетики та біоенергетики з метою заміщення викопних енергоносіїв в Україні, зокрема спрямування економічної політики

держави на підтримку споживачів енергії відновлювальних джерел в Україні та сприяння «локалізації» виробництва обладнання для відновлювальних джерел енергії на українських підприємствах;

- організацію обміну досвідом та найкращими практиками з метою підготовки, прийняття та імплементації галузевих документів з питань енергетичної політики стосовно відновлювальної енергії з метою імплементації директив ЄС, які передбачені Протоколом про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства;
- вивчення досвіду провідних європейських держав та обґрунтування механізму інтеграції відновлювальних джерел енергії до Об'єднаної енергетичної системи України за умови прогнозованої сумісної роботи електростанції на всіх видах джерел та їх географічної дисперсії;
- виявлення та усунення наявних перешкод, що стримують збільшення масштабів використання на місцевому та регіональному рівнях відносно дешевих альтернативних джерел енергогенерації, насамперед з використанням торфу, біогазу, залишків сільськогосподарської діяльності, відходів деревообробної промисловості;
- удосконалення державної політики розвитку виробництва і споживання біологічних видів палива в Україні з урахуванням останніх рішень керівних органів ЄС з цього питання та аналізу можливостей виробництва біологічних видів палива і технологічних умов їх використання в Україні;
- використання альтернативних видів моторного палива на транспорті як обов'язкових національних цілей та запровадження національних програм розвитку транспорту загального користування з використанням біологічних видів палива;
- розширення децентралізації енергопостачання завдяки застосуванню відновлювальних джерел енергії, передусім біомаси;
- прийняття нормативно-правових актів для підтримки розвитку інфраструктури та сировинної бази, необхідних для забезпечення безперебійних поставок сировини;
- продовження роботи у напрямі імплементації програми бюджетної підтримки «Підтримка у впровадженні енергетичної стратегії України у сфері енергоефективності та відновлювальних джерел енергії»;
- розробку заходів у сфері стандартизації та забезпечення якості відновлювальної енергії відповідно до вимог ЄС та міжнародних критеріїв сталості відновлювальних ресурсів;
- підтримку діалогу щодо участі України у програмі ЄС «Розумна енергетика»;
- створення сприятливих, надійних і стабільних умов для інвестицій (насамперед, забезпечення прозорості й недискримінаційності правил і процедур отримання ліцензій, дозволів тощо), спрощення бюрократичних процедур оформлення та ведення бізнесу;

- надання гарантій за кредитами та безпосередня участь у фінансуванні проектів альтернативної енергетики та проектів модернізації електромереж для забезпечення можливості їх роботи з альтернативними джерелами енергії;
- створення умов для активізації науково-технологічних розробок у галузі альтернативної енергії та умов для впровадження на основі цих розробок вітчизняних проектів, передусім, на об'єктах бюджетної сфери;
- збільшення самостійності регіональної та місцевої влади, насамперед, кардинальна зміна політики фінансування у напрямі збільшення коштів, які залишаються у розпорядженні цієї влади, з наданням додаткових повноважень щодо формування і використання місцевих бюджетів та інших грошових фондів для цілей впровадження джерел альтернативної енергії;
- забезпечення інформаційної підтримки для суспільного визнання довгострокових економічних переваг використання альтернативної енергії;
- забезпечення прозорості процесів планування та впровадження альтернативних джерел енергії, в тому числі доступності інформації для місцевих громад.

2.3.

Досвід ЄС щодо розвитку ядерної енергетики в умовах конкурентного ринку електроенергії: уроки для України (17 липня 2013 року)

За оцінкою Міжнародного енергетичного агентства, очікувана роль атомної енергетики скорочується внаслідок перегляду країнами своєї політики після аварії на АЕС «Фукусіма» у 2011 році. Чимало провідних країн світу нещодавно оголосили про намір скоротити використання ядерної енергії, а в Сполучених Штатах і Канаді її конкурентоспроможність знижується через наявність дешевого природного газу.

Слід зазначити, що відмова від атомної енергетики може мати серйозні наслідки для витрат країн на імпорт викопного палива, для цін на електроенергію і для рівня зусиль, необхідних задля досягнення кліматичних цілей.

Це підтверджується розрахунками Європейського атомного форуму, згідно з якими сценарій розвитку ринків з найнижчою часткою АЕС дає найвищу вартість електроенергії. У зв'язку з цим відповідно до оптимістичного прогнозу до 2050 року в межах нинішніх кордонів Євросоюзу може бути побудовано 140 ГВт нових ядерних потужностей. Атомну енергетику мають намір активно розвивати Франція, Англія, Фінляндія, Чехія. У цілому «мирний атом» підтримують 14 із 28 країн ЄС.

Нині в Україні експлуатуються 4 атомні електростанції (Запорізька АЕС, Південноукраїнська АЕС, Хмельницька АЕС та Рівненська АЕС). Встановлена потужність 15 енергоблоків – 13 835 МВт. АЕС виробляють близько 45% від загального обсягу електроенергії в країні.

Незважаючи на провідну роль ядерної енергетики у забезпеченні енергетичної безпеки держави, існують чинники, які суттєво ускладнюють її функціонування та стримують подальший розвиток.

Найбільш гострою для ядерної енергетики України є проблема дискримінаційної тарифної політики. На Оптовому ринку електроенергії України відпускна ціна виробленої АЕС електроенергії майже у 2,7 рази нижче за ціну аналогічної продукції, що постачається тепловими електростанціями, та у 14,5 разів нижче за тариф на електроенергію виробників, які працюють за «зеленим тарифом».

Таким чином, з огляду на середні ціни та обсяги відпуску електроенергії Оптовим ринком постачальникам ядерна енергетика виступає одним з основних фінансових донорів для підприємств інших сегментів ринку електроенергії.

Не менш гострою проблемою для ядерної енергетики залишається заборгованість за поставлену продукцію. Станом на 01.07.2013 року заборгованість ДП «Енергоринок» перед ДП НАЕК «Енергоатом», з урахуванням від-

пушеної в попередні періоди електроенергії, досягала понад 6 млрд грн, що становить 3,5 місяці безоплатної роботи всіх енергоблоків вітчизняних АЕС.

Систематичне невиконання низки заходів програми підвищення безпеки атомних станцій через недофінансування може призвести до затримки продовження термінів експлуатації енергоблоків на Південноукраїнській та Запорізькій АЕС. Зниження частки атомної генерації у загальному обсязі виробництва електроенергії призведе до необхідності підвищення цін на неї.

Формування економічно обґрунтованої державної політики щодо ядерної енергетики, насамперед тарифної, є запорукою забезпечення національної енергетичної безпеки, сталого функціонування та розвитку цієї галузі, дозволить підвищити ефективність реалізації заходів з радіаційної та ядерної безпеки, а також сприятиме розвитку суміжних наукоємних галузей економіки.

Значний досвід розвитку ядерної енергетики в умовах конкурентного ринку електроенергії накопичений Євросоюзом. Насамперед, це стосується впровадження ефективних механізмів для розвитку ядерної та підтримки «зеленої» енергетики.

Одним із стримуючих факторів застосування в Україні досвіду ЄС щодо реформування енергетичної галузі є неналежне виконання нашою країною ряду зобов'язань, узятих на себе при приєднанні до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

■ Рекомендації

Пріоритетними завданнями реалізації державної політики України у сфері ядерної енергетики, зокрема щодо забезпечення її сталого розвитку та підготовки до функціонування в умовах конкурентного ринку електроенергії, мають стати:

- активізація процесу виконання Україною зобов'язань в Енергетичному Співтоваристві та внесення відповідних змін до національної законодавчої та регуляторної бази;
- зміцнення спроможності та незалежності НКРЕ шляхом внесення змін та прийняття законодавчої та регуляторної бази відповідно до зобов'язань, узятих Україною у ході приєднання до Договору про створення Енергетичного Співтовариства;
- адаптація положень оновленої редакції Енергетичної стратегії до вимог ЄС;
- проведення ґрунтовного аналізу стосовно можливості застосування в умовах України досвіду країн – членів ЄС щодо забезпечення розвитку ядерної енергетики в умовах конкурентного ринку електроенергії та впровадження ефективних механізмів підтримки «зеленої» енергетики;

2.3. Досвід ЄС щодо розвитку ядерної енергетики в умовах конкурентного ринку електроенергії: уроки для України

- прийняття Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії» з урахуванням зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про створення Енергетичного Співтовариства, та норм Директиви 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії;
- до впровадження повномасштабного конкурентного ринку електроенергії України:
 - а) вирішити проблему повернення боргів за попередні роки перед ядерною генерацією;
 - б) розробити та впровадити план поступового наближення тарифів на електроенергію для населення до рівня повного відшкодування витрат та ліквідації перехресного субсидування відповідно до положень Директиви 2003/54/ЄС, із розробкою механізмів захисту вразливих верств населення;
 - в) прийняти рішення, що підтримка розвитку електроенергетики на відновлювальних джерелах здійснюється за рахунок солідарної участі всіх традиційних генерацій;
 - г) уточнити період дії «зелених тарифів» до 2020 року та величину коефіцієнтів за видами генерації.
- при визначенні тарифів на електроенергію регулюючий орган має передбачати включення довгострокових граничних витрат на виробництво ядерної енергії та інвестиційних потреб, які мають забезпечити фінансування заходів з підвищення безпеки існуючих електростанцій, продовження терміну експлуатації, поводження з відпрацьованим ядерним паливом, побудову нових реакторів та виведення з експлуатації старих;
- розробка державної цільової економічної програми розвитку ядерної енергетики, в якій слід передбачити заходи із забезпечення безпеки, підвищення ефективності та продовження терміну експлуатації діючих АЕС, а також спорудження нових енергогенеруючих потужностей з використанням потенціалу атомного машинобудівного комплексу України та національної системи науково-технічної та проектно-конструкторської підтримки;
- реалізація заходів, спрямованих на диверсифікацію реакторних технологій у вітчизняній ядерній енергетиці.

Україна та Енергетичне Співтовариство: невикористані можливості та подальші перспективи (3 жовтня 2013 року)

Договір про заснування Енергетичного Співтовариства (Договір про Енергетичне Співтовариство) вступив у дію 2006 року. Він поєднує країни ЄС та Балканського півострова, Україну і Молдову для сприяння енергетичній безпеці, стабільності, розвитку та солідарності шляхом інтеграції енергетичного ринку, взаємних зв'язків, гармонізації правил, норм та політичного курсу з прийнятими в ЄС, а також для координації енергетичної політики.

Україна офіційно стала членом Договору про Енергетичне Співтовариство у вересні 2010 року, з підписанням протоколу, який визначив графік впровадження *acquis communautaire*.

Відповідно до статті 2 Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства наша країна взяла на себе зобов'язання щодо таких термінів імплементації *acquis communautaire*:

До 1 липня 2011 року:

- План імплементації Директиви 2001/77/ЄЕС стосовно сприяння використанню електроенергії, виробленої за допомогою відновлювальних джерел енергії, на внутрішньому ринку електроенергії;
- План імплементації Директиви 2003/30/ЄС стосовно сприяння використанню біопального та інших відновлювальних видів пального для транспорту.

До 1 січня 2012 року:

- Директива 2003/55/ЄС стосовно загальних засад функціонування внутрішнього ринку природного газу (для споживачів, які здійснюють споживання не для побутових цілей, а з 1 січня 2015 року – для всіх споживачів);
- Директива 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії (для споживачів, які здійснюють споживання не для побутових цілей, а з 1 січня 2015 року – для всіх споживачів);
- Директива 2004/67/ЄС про заходи із забезпечення безпеки постачання природного газу;
- Регламент № 1775/2005 про умови доступу до систем транспортування природного газу;
- Регламент № 1228/2003 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії;
- Рішення Комісії 2006/770/ЄС, що вносить зміни до додатка до Регламенту № 1228/2003 стосовно умов доступу до мережі транскордонної передачі електроенергії;
- Директива 2005/89/ЄС стосовно заходів для забезпечення безпеки інвестування до системи електропостачання та інфраструктури;

- Директива 1999/32/ЄС щодо зменшення вмісту сірки у певних видах рідкого палива.
- До 1 січня 2013 року:
- Директива 85/337/ЄС стосовно оцінки впливу певних державних та приватних проєктів на навколишнє середовище з поправками, внесеними Директивами 97/11/ЄС та 2003/35/ЄС.

До 1 січня 2015 року:

- Пункт 2 статті 4 Директиви 79/409/ЄС стосовно охорони диких птахів.

До 1 січня 2018 року:

- Директива 2001/80/ЄС стосовно встановлення граничного рівня викидів певних забруднювачів до атмосфери великими спалювальними установками.

Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, разом із узятими нашою країною на себе зобов'язаннями, було ратифіковано відповідним Законом України від 15 грудня 2010 року № 2787-VI.

На виконання цього розпорядженням КМУ від 3 серпня 2011 року № 733-р було затверджено План заходів щодо виконання зобов'язань у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, яким визначено терміни та відповідальні за їх виконання.

Запровадження стандартів ЄС має позитивно вплинути на інституційну структуру національного енергетичного сектору та його оптимізацію, засновану на ринкових засадах, сприяти збільшенню капіталізації компаній, а також позитивно позначитися на їх здатності залучати більші об'єми інвестицій. Споживачі мають отримати доступ до всіх ресурсів європейського енергетичного ринку за конкурентними цінами та гарантовано бути забезпеченими енергоресурсами на максимально прийнятних умовах.

Також виконання Україною зобов'язань, взятих на себе у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, є невід'ємною складовою Порядку денного асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію, спрямованої на прискорення цього процесу.

Незважаючи на певний прогрес, ряд зобов'язань, які мають пріоритетне значення для процесу реформування енергетичного сектору та євроінтеграційного курсу України, залишаються невиконаними.

У Річному звіті про виконання законодавства в рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, підготовленому Секретаріатом Енергетичного Співтовариства, йдеться про те, що в січні 2012 року минули кінцеві строки для виконання ряду зобов'язань стосовно наближення секторів електроенергетики та газу України до норм, передбачених Договором про заснування Енергетичного Співтовариства, які не було виконано.

Наголошується також на нагальній потребі прискорення процесу ви-

конання першочергових зобов'язань щодо питань відкриття ринку для непобутових споживачів та розділення функцій передачі і розподілу.

Акцентується на необхідності вжиття подальших заходів для забезпечення повної незалежності НКРЕ та можливості визначати тарифи з урахуванням витрат.

Потребує активізації процес розподілу функцій державної газової компанії НАК «Нафтогаз України» та її дочірніх підприємств; важливим також є вирішення питань доступу третіх сторін до газотранспортної системи.

Неповною мірою виконані заходи щодо внесення змін до законодавчих та нормативних актів України, якими регулюються національні енергетичні ринки, у тому числі електроенергетики, нафти, комунальної енергетики, а також у сфері відновлювальної енергії, конкуренції та навколишнього середовища тощо.

Необхідно зазначити, що згідно з рішенням Міністерської ради Енергетичного Співтовариства від 6 жовтня 2011 року членам Співтовариства необхідно привести своє законодавство у сфері енергетики у відповідність до вимог ЄС, встановлених «третім енергетичним пакетом». У зв'язку з цим Україна має розпочати внутрішні процедури стосовно схвалення та імплементації його вимог до національного законодавства.

Україна не використовує можливості, які надають їй членство у Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства, зокрема, щодо солідарних дій та недопущення конкуренції на ринках країн-членів.

Так, у питанні дискримінаційних щодо України дій російської сторони стосовно постачання енергоносіїв та їх транзиту пункти «b» («зловживання підприємства або групи підприємств домінуючим положенням на ринку між Договірними Сторонами в цілому або на значній частині ринку») та «c» («будь-яка державна допомога на користь певних підприємств або певних енергоресурсів, яка спотворює або загрожує спотворити конкуренцію») пункту 1 статті 18 Договору могли бути б використані нашою країною, на яку порушення мають безпосередній вплив, для звернення до Ради Міністрів ЄС щодо вжиття заходів реагування, передбачених статтею 45 Договору.

■ Рекомендації

Прийняття та повна реалізація положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства мають забезпечити Україні конкурентну, прозору та прогнозовану ринкову основу, яка сприятиме залученню інвестицій та підвищенню ефективності в енергетичному секторі.

Також це сприятиме підвищенню рівня енергетичної безпеки національної економіки та забезпеченню реалізації курсу України на інтеграцію з ЄС.

У зв'язку з цим пріоритетними завданнями реалізації державної політики України в енергетичній сфері мають стати:

2.4. Україна та Енергетичне Співтовариство: невикористані можливості та подальші перспективи

- активізація процесу виконання Україною зобов'язань, взятих на себе при приєднанні до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, та внесення відповідних змін до національної законодавчої та регуляторної бази;
- вдосконалення механізмів координації дій центральних органів виконавчої влади, відповідальних за розробку нормативно-правових актів на виконання вимог Енергетичного Співтовариства;
- зміцнення спроможності та незалежності НКРЕ шляхом внесення змін та прийняття законодавчої та регуляторної бази;
- уточнення проекту оновленої редакції Енергетичної стратегії України на період до 2030 року та її адаптація відповідно до зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства;
- повноцінне впровадження положень Третього енергетичного пакета ЄС, спрямованих на створення конкурентних та недискримінаційних умов на внутрішньому ринку газу та електроенергії, зокрема, розробка графіка імплементації відповідних директив та регламентів ЄС з обґрунтуванням часових рамок впровадження;
- активне використання можливостей та інструментарію, передбачених Договором про заснування Енергетичного Співтовариства для відстоювання Україною своїх національних інтересів на міжнародній арені, зокрема у переговорному процесі з РФ;
- невідкладне підписання Меморандуму про партнерство в імплементації (Implementation Partnership) із Секретаріатом Енергетичного Співтовариства для посилення інституційної, експертної та технічної підтримки проблемних напрямів реформ;
- продовження реформування тарифів на електроенергію і ціноутворення на газ та заходів щодо забезпечення повної сплати за поставання електроенергії, газу та тепла відповідно до положень Директив 2003/54/ЄС та 2003/55/ЄС, з паралельним забезпеченням захисту вразливих верств населення;
- прийняття Закону України «Про засади функціонування ринку електричної енергії» з урахуванням зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, та норм Директиви 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії;
- скасування перехресного субсидування в секторі електроенергетики та газу;
- прискорення заходів щодо інтеграції об'єднаної енергетичної системи України до Союзу центральноевропейської електричної мережі відповідно до вимог ENTSO-E (Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії);
- активізація роботи стосовно імплементації програми бюджетної підтримки, що має назву «Підтримка у впровадженні енергетичної стра-

тегії України у сфері енергоефективності та відновлювальних джерел енергії»;

- *реструктуризація та розподіл функцій Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» для забезпечення прозорого та ефективного функціонування систем транспортування вуглеводнів, а також рівного та прозорого доступу до неї, включаючи можливість реверсних потоків, відповідно до положень Спільної Декларації Україна – ЄС 2009 року та зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства;*
- *удосконалення необхідної правової та технічної бази, щоб уможливити реверсні потоки газу зі Словаччини, Угорщини, Румунії та Польщі, а також полегшити використання європейськими компаніями українських газосховищ та забезпечити недискримінаційний доступ до них;*
- *активізація зусиль із просування поданих Україною «проектів спільного інтересу» Енергетичного Співтовариства (PECIs), зокрема в частині їх затвердження та фінансування з боку ЄС;*
- *підготовка та реалізація дорожньої карти з виконання Директиви 2009/119/ЄС щодо мінімальних запасів нафти та/або нафтопродуктів, прискорення впровадження заходів, спрямованих на розробку та використання стратегічних запасів нафти;*
- *будівництво вугільних електростанцій, що працюють на надкритичних та супернадкритичних параметрах, та електростанцій з циркулюючим киплячим шаром та системами очистки від сірки та денітрифікації, готових до уловлювання CO₂ в майбутньому, коли перед Україною постане необхідність впроваджувати більш жорстокі та витратні заходи щодо скорочення викидів;*
- *здійснення оцінки технічних, законодавчих та фінансових можливостей імплементації та поширення технологій збирання метану та очищення вугілля;*
- *забезпечення виконання зобов'язань у сфері енергоефективності, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, а саме: схвалення нового закону з енергоефективності відповідно до положень енергосервісної Директиви 2006/32/ЄС;*
- *схвалення закону «Енергоефективність у будівлях» згідно з положеннями Директиви 2010/31/EU; схвалення технічної регуляторної бази з метою виконання Директиви 2010/30/EU про енергомаркування;*
- *забезпечення набрання чинності до 1 січня 2014 року законами та підзаконними актами України, спрямованими на виконання Директиви 2009/28/ЄС;*
- *вдосконалення нормативів викидів забруднюючих речовин та створення умов для модернізації великих спалювальних установок відповідно до вимог Директиви 2001/80/ЄС, зокрема будівництва установок пило-, сірко- та азотоочистки;*

2.4. Україна та Енергетичне Співтовариство: невикористані можливості та подальші перспективи

- *розробка та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на зниження вмісту сірки в окремих видах палива, згідно з положеннями Директиви 1999/32/ЕС, а також на сприяння використанню біопального та інших відновлювальних видів палива відповідно до положень Директиви 2003/30/ЕС;*
- *розробка пропозицій щодо реформування та удосконалення роботи Енергетичного Співтовариства у період після 2016 року.*

3

РОБОЧА
ГРУПА

«КУЛЬТУРНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ»

(Оксана Мельничук,
Національний інститут стратегічних досліджень)

Завдання:

діалог щодо шляхів інтеграції України в європейський культурний та цивілізаційний простір

3.1.

Національна модель політики корпоративної соціальної відповідальності бізнесу як компонент євроінтеграційної стратегії України (12 березня 2013 року)

У 2011 році в Європі було прийнято нову стратегію Європейської комісії щодо корпоративної соціальної відповідальності (КСО) на 2011-2014 роки. Цей документ розглядається як органічна складова загальної стратегії розвитку «Європа-2020». Прийняття Стратегії КСО стало додатковим стимулом для розроблення урядами країн – членів ЄС національної політики КСО. Сьогодні 15 із 27 країн – членів ЄС мають національну політику корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (КСВ).

Український бізнес не залишається осторонь зазначених трендів та активно долучається до реалізації практики КСВ. Держава також зважає на питання, які стосуються соціальної стабільності та підтримки соціально орієнтованого розвитку в Україні. Сьогодні нагальним питанням є розроблення та затвердження Концепції політики КСВ в Україні. Поява в Україні національної моделі КСВ може стати вагомим компонентом євроінтеграційної стратегії України та складовою плану дій щодо підготовки до підписання Угоди про політичну асоціацію та ЗВТ+.

■ Проблеми, що стоять на заваді впровадження в Україні національної моделі політики КСВ:

1. Асоціальність поведінки багатьох бізнесових груп формує в Україні значний рівень неприйняття ліберальної моделі економічного розвитку, яка є однією із засад адаптації України до умов європейської інтеграції та прийняття умов економіки європейського зразка.
2. Відсутність в Україні спільного розуміння змісту соціально відповідального бізнесу. Нерозуміння суті та відсутність бачення пріоритетів КСВ у регіонах.
3. Відсутність синтезу зусиль бізнесу, держави і структур громадянського суспільства щодо впровадження КСВ.
4. Наявність ультимативних дій з боку місцевої влади та створення нею різноманітних перешкод у питаннях впровадження КСВ, небажання співпрацювати з компаніями, які працюють з КСВ.

■ Стратегічні цілі впровадження в Україні національної моделі політики корпоративної соціальної відповідальності бізнесу:

1. Забезпечення сталого розвитку країни.
2. Розвиток соціальної відповідальності бізнесу в українському суспільстві.

3. Підвищення конкурентоспроможності країни і таких її показників, як: рівень макроекономічної стабільності; ефективність діяльності державних і приватних інституцій; ефективність і розмір ринку товарів та праці; рівень оплати праці; рівень розвитку і ділової досконалості бізнесу; якість інфраструктури; рівень легкості ведення бізнесу; інноваційний та технологічний розвиток; якість людського капіталу.
4. Полегшена інтеграція до європейського економічного і соціального простору і, зрештою, поступова інтеграція до ЄС.
5. Активізація інвестиційних та інноваційних процесів.
6. Підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди шляхом дотримання міжнародних стандартів з соціальної відповідальності бізнесу українськими комерційними організаціями.
7. Збільшення обсягу іноземних інвестицій до вітчизняної економіки.

■ Основні завдання Концепції Стратегії розвитку КСВ:

1. Розвиток КСВ як фактора модернізації економіки.
2. Підвищення конкурентоспроможності.
3. Полегшення інтеграції в міжнародні ринки.
4. Зростання суспільного добробуту.
5. Запровадження єдиних підходів до розуміння соціальної відповідальності бізнесу.
6. Розвиток системи нефінансового звітування.
7. Удосконалення існуючих і розвиток нових форм державно-приватного партнерства.
8. Формування ефективної системи соціального і громадського діалогу.
9. Розвиток програм ресурсозбереження та енергоефективності, «озеленення» бізнесу та економіки країни в цілому.
10. Розвиток процесів ділового удосконалення підприємств, організацій і установ.

■ Напрями діяльності держави при просуванні КСВ:

- поширення знань та навчання у сфері КСВ;
- збільшення відкритості та прозорості бізнесу;
- стимулювання усіх видів практики соціально відповідального інвестування (SRI);
- демонстрація усіх видів практики КСВ державними установами (lead by example).

■ Рекомендації

1. Змістом соціально відповідального бізнесу має бути опікування створенням гуманітарних життєвих середовищ в Україні в цілому і в кожній місцевій громаді зокрема.
2. Слід цілеспрямовано орієнтувати гуманітарне середовище на розвиток і підтримку європейських цінностей. Програми соціально відповідального бізнесу є інструментом для втілення європейських цінностей на рівні повсякденності (так званого життєвого світу людини).
3. Необхідно виробити пріоритети діяльності щодо просування КСВ та визначити сферу її поширення. При цьому варто переглядати моделі співпраці з державними структурами, запроваджувати європейські моделі, враховуючи національні особливості.
4. Належить розробити програму просування КСВ як складову Концепції, створити інфраструктуру КСВ – недержавні інститути, які будуть її підтримувати і просувати, налагодити співпрацю з медіапростором з питань КСВ.

Інноваційний підхід до стратегії регіонального розвитку: креативна економіка та формування кластера креативних індустрій в ЄС та Україні (10 квітня 2013 року)

■ Економічний погляд на культурну політику

Змістом культурної політики з економічного погляду є формування людського капіталу (*human resources*) як населення, здатного та вмотивованого до засвоєння і реалізації конкретних форм економічної активності. Інтелектуально здатного до засвоєння знань відповідного рівня складності, вмотивованого до соціальної поведінки відповідної скерованості, ціннісного наповнення і рівня складності у сферах виробництва і споживання.

Виробництва і ринки мають розглядатися як культури, що їх слід завоювати й розвивати. Кожен технологічний уклад потребує належним чином організованої людини – працівника або споживача.

Втрата історично виробленої здатності до складної технологічної, економічної, соціально-політичної діяльності іменується в сучасній науці «вторинним здичавінням». Цивілізаційні можливості України, досягнуті неймовірною ціною індустріалізації ХХ ст., можуть бути втрачені, якщо не відтворити їх нормативно-ціннісну основу.

Для успішної реалізації економічні програми розвитку країни мають бути екстрапольовані на систему відтворення ціннісних орієнтацій населення з тим, щоб за допомогою соціально-технологічної діяльності, політичних впливів (культурної політики) створити культурне середовище, систему діючих ціннісно-нормативних пріоритетів, культурних кодів життєтворення, що відповідатиме цивілізаційному типу «культури розвитку».

■ Головний ресурс економічної конкурентності

Головний ресурс економічної конкурентності – здатність задіяти творчі ресурси суспільства не тільки на груповому рівні, а й на рівні особистості, що дасть змогу прискорити час обігу капіталу. Тому необхідно у процесі змін технологічних укладів здійснити перехід до динамічної структури культурного виробництва й прискорити всі процеси соціального життя. Для цього слід формувати відповідні соціокультурні засади, зокрема, ціннісне середовище, в якому домінуватимуть цінності, орієнтовані на динамічність, час, розвиток, досягнення та комунікативність, мережевість, новітні технології. Поняття культури також має відображати ці компоненти. Його належить застосовувати в розширеному значенні і відійти від розуміння культури як

окремої, особливої сфери діяльності, пов'язаної виключно з мистецтвом, народними традиціями, збереженням культурної спадщини, міжконфесійними та міжетнічними відносинами.

■ Два інструментальних виміри культури

Варто брати до уваги також те, що культура в умовах модернізації виступає у двох інструментальних вимірах: **як чинник, що мотивує до реалізації техніко-економічних проєктів**, тобто є ресурсом створення людського капіталу, та, з іншого боку, **як ресурс зростання творчої активності всього населення**, збільшення рівня інноваційних прагнень до змін на основі використання передових досягнень науки.

У діяльності суспільства культура постає як два взаємозалежних якісно відмінних рівні: **нематеріальна культура** – створені людиною духовні абстракції (цінності, вірування, символи, норми, звичаї), установлені принципи, засоби, форми й способи соціального спілкування; **матеріальна культура** – фізичні, речові артефакти або предмети. Культура – це основа, що дозволяє людям організувати як спільну, так і індивідуальну життєдіяльність, інтерпретувати свій досвід і спрямовувати свої дії.

Завдяки культурі в окремого індивіда формується певна система загальних світоглядних уявлень, на основі якої він може будувати свої дії разом з іншими індивідами, утворюючи таким чином суспільні процеси.

■ Відповідність реаліям сучасної доби

Важливо усвідомлювати, що становлення та розвиток креативних і культурних індустрій є лише частиною державної культурної політики, а розуміння культурного життя як виключно культурної індустрії є проявом експансії грошових відносин на всю сферу людського буття – експансії, яка відбувається на шляху побудови ринкової економіки. **Ми маємо будувати ринкову економіку, але не ринкове суспільство.** Суспільство, яке є впорядкованим спілкуванням між великими групами людей, має бути культурним, орієнтованим на гуманітарні цінності, де людина дійсно стає «мірою речей – існуючих». Культурна політика, орієнтована таким чином, відповідатиме реаліям історичної доби, в яку увійшло сучасне людство.

■ Висновки та рекомендації

Сучасні стратегії розвитку фокусуються навколо людиноцентричної моделі. Людина з її потребами та очікуваннями стає головним об'єктом реформ.

Індивідуальний підхід до людини передбачає виявлення її креативного потенціалу, який за умов сприяння має необмежений ресурс.

Тому першим завданням є створення сприятливих умов для розвитку потенціалу людини: йдеться про розвинуту та модернізовану інфраструктуру виховання, навчання, освіти та організацію вільного часу та простору.

Правильно організований простір виховання, навчання, освіти та дозвілля є базисом для формування людини нової якості, спроможної відповідати викликам ХХІ ст. Це, перш за все, людина духовна, відповідальна, спроможна приймати самостійні рішення, людина, яка володіє сучасними технологіями та свідомо використовує їх, поважаючи довкілля та оточуюче суспільство.

Така людина є рушійною силою реформ та модернізації.

Сектор економіки, де така людина відчувається найбільш гармонійно, — це сектор креативної економіки.

Такий підхід дозволяє нам уважніше ставитися до таких понять, як:

- соціокультурний простір,
- людський ресурс,
- гуманізація економічних відносин.

Згідно з доповіддю, підготовленою компанією «Прайсуотерхауз-Куперс» у 2008 році, річні темпи зростання галузей творчої індустрії в країнах — членах Організації економічного співробітництва і розвитку **удвічі** перевищували темпи зростання сфери послуг і **в чотири рази** — сфери виробництва.

На частку творчих галузей економіки припало більше **3,4%** світового валового внутрішнього продукту або приблизно **1,6 трлн дол. США**, що майже **удвічі** перевищує розрахункову суму надходжень від міжнародного туризму. Творча індустрія є одним із секторів глобальної економіки, що найдинамічніше розвиваються, темпи зростання якої становлять у країнах Близького Сходу **17,6%**, Африки — **13,9%**, Південної Америки — **11,9%**, Азії — **9,7%**, Океанії — **6,9%**, Північної і Центральної Америки — **4,3%**.

Отже, до центру стратегій розвитку на сьогодні має бути поставлено **творчий потенціал**, який спонукає людину до **виробництва**. Отриманий результат потребує **розповсюдження, комерціалізації** і має бути **оцінений та збережений**, щоб слугувати взірцем певного досвіду. Проходячи через фазу оціночного збереження, кращі взірці результатів діяльності використовуються для **виховання та освіти**, що, своєю чергою, створює той творчий потенціал, який спонукає людину до виробництва тощо. Таким чином розкручується спіраль загального розвитку.

3.3.

Регіональний розвиток – 2020: роль бізнесу у формуванні економічної та соціокультурної інфраструктури (19 червня 2013 року)

Сучасні суспільства потребують культурної багатокладності, полісуб'єктності та динамічності культури, розвинутої здатності до самореферентності суспільних процесів, нових соціальних механізмів. Основний акцент державного управління має бути перенесений у сферу культурної політики, метою якої стає соціогуманітарний розвиток держави.

Глобальні цифрові технології, які виникли у ХХІ ст., спричинили появу нової потужної галузі економіки – «Креативна економіка», в основу якої покладено індивідуальну творчу ініціативу, навички та таланти, що ведуть до виробництва матеріальних та нематеріальних цінностей, нових робочих місць шляхом виробництва та використання інтелектуальної власності – творчого потенціалу особистості і нації в цілому.

Економічна успішність українського суспільства залежить від його культурного розвитку. ***Якість соціокультурної інфраструктури та розвиток креативного потенціалу міст та регіонів України мають ключове значення для регіонального економічного розвитку та інвестиційної привабливості українських регіонів.***

Суспільне життя у будь-якому регіоні України є об'єктивним процесом, в якому взаємодіють люди, що орієнтуються на культурні цінності різних цивілізаційних укладів – традиційного, індустріального та постіндустріального. Відповідно, провідними інституціями, які регулюють їх поведінку, є не лише економіко-виробничі, а й масово-комунікативні, медійні, культурно-освітні та релігійні інститути.

В умовах розгортання науково-технічної революції безпосередньою виробничою силою суспільства стала наука, нині такою силою слід вважати культуру. Сьогодні саме культура визначає напрям і сенси розвитку науки шляхом впливу на світогляд та масову свідомість, на моделі та стилі поведінки людей. Відповідно, у сучасному контексті поняття «виробництво» означає «виробництво людини», а не виробництво виключно матеріальних та ідеальних умов життя, як це традиційно тлумачилося в індустріальну епоху.

З економічної точки зору ***змістом культурної політики є формування людського капіталу (human resources), тобто населення, здатного та вмотивованого до засвоєння і реалізації конкретних форм економічної активності.*** Саме соціокультурна інфраструктура регіонів впливає на формування громадян, інтелектуально здатних до засвоєння певної системи цінностей, знань певного рівня складності. Соціокультурна інфраструктура визначає систему мотивацій, на якій базується соціально прийнятна поведінка у сфері виробництва і споживання. ***Виробництва і ринки мають розглядатися як культури, які слід засвоювати та розвивати.***

Кожен регіон України має свій соціокультурний профіль, свою соціокультурну інфраструктуру, яка визначає потенціали та тип ресурсів його розвитку. Кожен технологічний уклад потребує відповідно організованої та світоглядно налаштованої людини – працівника, споживача, організатора. Регіональні особливості соціокультурного розвитку визначають горизонти можливостей як для держави, так і для бізнесу. Їх використання є ресурсом розвитку економічної та соціокультурної інфраструктури кожного з регіонів України.

Бізнес виступає ключовим чинником формування соціокультурної інфраструктури та гуманітарного середовища в кожному регіоні. ***Бізнес, влада та територіальні громади є ключовими суб'єктами щодо формування соціокультурної інфраструктури регіонів.*** Модель їх взаємодії має зазнати трансформації у напрямі від партнерства до спільних програм розвитку соціокультурної інфраструктури та кластерів креативної економіки в регіонах України.

■ Рекомендації

- Розвиток соціокультурної інфраструктури та креативної економіки має стати інтегральною складовою державної стратегії регіонального розвитку, стратегій соціально-економічного розвитку українських міст та регіонів, селищ та містечок. Державна стратегія регіонального розвитку та соціально-економічні стратегії розвитку українських регіонів мають бути переглянуті. На рівні міст та регіонів повинні бути ***розроблені та затверджені Концепції гуманітарного розвитку, формування соціокультурної інфраструктури та кластерів креативної економіки.***
- Профільним міністерствам та відомствам (Міністерству культури, Міністерству економіки та Міністерству регіональної політики) доцільно ініціювати ***програму досліджень щодо стану соціокультурної інфраструктури в регіонах України.*** Її метою має стати дослідження впливу культури та соціокультурної інфраструктури на розвиток людського капіталу та якість робочої сили в регіоні, на здатність регіональних громад до самоорганізації та розвитку на основі соціокультурних та управлінських інновацій.
- Необхідною є реалізація освітніх та науково-консультативних проєктів, спрямованих на ***популяризацію різновидів успішної практики щодо розвитку соціокультурної інфраструктури в регіонах України, проєктів регіонального розвитку, які ґрунтуються на використанні соціокультурних та управлінських інновацій.***
- З метою мобілізації потенціалу культурних та креативних індустрій в регіонах України розробити концепцію ***щорічного загальнонаціо-***

нального фестивалю «Культурне обличчя та потенціал креативної економіки українських міст». Державно-приватне партнерство має стати базовим інструментом з організації фестивалю.

- Доцільно більш активно залучати компанії, які діють у регіонах та реалізують проекти Корпоративної соціальної відповідальності, до реалізації регіональних програм розвитку соціокультурної інфраструктури та проектів з формування кластерів креативних індустрій в регіонах України.
- Розробити модель реалізації в регіонах пакета культурно-гуманітарних проектів з урахуванням локальної специфіки, які місцева влада спільно з бізнесом могла б реалізовувати на практиці.

3.4.

Формування суспільної свідомості щодо збереження та використання культурного надбання нації в умовах глобалізації та цифрових технологій (25 вересня 2013 року)

Україна перебуває напередодні вирішального для її майбутнього саміту ЄС у Вільнюсі, під час якого може бути підписано договір щодо розширення ЗВТ Євросоюзу з Україною. Цей документ є своєрідним символом не лише економічного, політичного, а й культурного та цивілізаційного вибору.

Провідним та одним із найважливіших питань у сфері європейської інтеграції є розвиток культури і проведення свідомої культурної політики. Саме збереження культурної спадщини та відтворення власної культурної ідентичності є суттєвим чинником, який формує суспільне життя та впливає на економічний розвиток держави.

Як функціонує українська ідентичність у нових глобальних умовах? Як у нових умовах будуть працювати старі формати передачі знань, звичаїв та традицій? Що таке «українське» та «сучасне українське» і як це збирне поняття співвідноситься з «європейським» і «світовим»? Яким є потенціал взаємодії держави, приватного і громадянського секторів у цій сфері?

Чи готова Україна не лише зберігати та охороняти об'єкти культурної спадщини, а й запровадити нову модель функціонування культурної спадщини, яка покликана стати символічним ресурсом для творення модерної національної ідентичності та розвитку національних креативних індустрій? Ось неповний перелік питань, який постає перед українськими інтелектуалами, діячами культури та представниками креативного класу в Україні.

■ Рекомендації

- Формування суспільного інтересу та підвищення суспільного статусу культури має стати інтегральною складовою державної стратегії культурного розвитку. **Політика збереження та використання культурної спадщини має стати ключовим компонентом нової культурної стратегії в Україні.**
- Належне виконання підписаної Україною міжнародної Конвенції щодо охорони спадщини потребує розробки **Національного плану дій щодо реалізації положень Конвенції про охорону культурної спадщини.**
- У Національній програмі розвитку культури до 2018 року слід передбачити витрати на постійний моніторинг і реалістичний аналіз процесів глобалізації та європейської інтеграції, **оцінку місця української культури та культурної спадщини у культурному просторі посткризової Європи.**

- Заходи щодо реалізації культурної політики мають дотримуватися **балансу збереження і розвитку, а не тільки охорони культурної спадщини**. Проактивна політика у сфері культурної спадщини покликана дати можливість минулому «проростати» у сучасне й майбутнє, а також заохочувати міжрегіональне співробітництво у розробленні національних та міжрегіональних культурних продуктів.
- З метою популяризації культурної спадщини України у світовому інформаційному просторі доцільно **в рамках Національної програми розвитку культури до 2018 року розробити комплексну програму презентації культурної спадщини України в Європі та світі**.
- Передбачити в Національній програмі розвитку культури до 2018 року та в Стратегії підтримку проектів та ініціатив, спрямованих на **приєднання України до європейських програм «Культурні шляхи Ради Європи»**.
- Інструментом збереження історичних пам'яток давніх міст України має стати **застосування європейського плану міської археології**. Він передбачає, що об'єкти історико-архітектурної спадщини інтегровані в усі програми розвитку міст – містобудівні, туристичні, самоврядні, освітні. Такий підхід чітко окреслений в статті 10 «Культурна спадщина та економічна діяльність» Рамкової конвенції Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства, яка рекомендує повною мірою використовувати потенціал культурної спадщини як фактора стійкого економічного розвитку та зобов'язує забезпечувати збереження цілісності культурної спадщини.
- Значна частка пам'яток культурної спадщини знаходиться на території міст та містечок України. Долучення міст та міських громад до програм збереження та використання культурних пам'яток має стати ключовим пріоритетом культурної політики. **Пакет програм ревіталізації міст України, які базуються на використанні культурної спадщини**, – це крок з використання потенціалу культури як ресурсу соціально-економічного розвитку міст та регіонів України.
- Підписання Україною міжнародних конвенцій щодо охорони спадщини передбачає відмову від практики існування приватних колекцій археологічних пам'яток та вивезення їх за кордон, що суперечить чинному законодавству. Такі факти зводять нанівець велику роботу вітчизняних пам'яткоохоронців, наукових працівників, незважаючи на функціонування в Україні чи не найдосконалішого законодавства щодо пам'яткоохоронної справи та ратифікованих міжнародних актів у цій сфері.
- З метою подолання конфліктних ситуацій у питанні збереження історичних пам'яток у рамках сучасної забудови міст доцільно передбачити більш активне використання цих пам'яток у туристичній сфері, що є вигідним для міста, бізнесу та сектору культури.

- З метою протидії явищам ерозії позитивної національної пам'яті, вилучення або перекодування змістів світоглядних основ, котрі спираються на колективну пам'ять про минуле, профільним міністерствам та відомствам (Міністерству культури України, Міністерству освіти України, НАН України, Держкомтелерадіо) доцільно ініціювати програму наукових, інформаційних та культурно-мистецьких заходів, які покликані забезпечити формування **Концепції позитивної політики пам'яті та модерної культурної ідентичності**.

4

**РОБОЧА
ГРУПА**

«РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ПОЛІТИКА ЗГУРТОВАНOSTI»

(модератор Світлана Біла,
Національний інститут стратегічних досліджень)

Завдання:

поглиблений діалог щодо регіонального виміру євроінтеграційної стратегії України, європейських стандартів політики регіонального розвитку, європейського досвіду міжрегіонального співробітництва та кооперації

Підтримка політики регіонального розвитку в Україні: ініціативи ЄС та можливості для України (12 лютого 2013 року)

З огляду на реалізацію євроінтеграційних прагнень України провідну роль відіграють розробка та впровадження дієвої регіональної політики, досягнення сталого, збалансованого регіонального розвитку, що потребує комплексної підтримки розробки та впровадження політики регіонального розвитку в Україні, узгодженої з європейськими орієнтирами.

■ Рекомендації

I. СФОРМУВАТИ ІНСТИТУЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЩОДО ПІДТРИМКИ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ:

- комплексно задіяти організаційно-управлінські та інституційні можливості української влади щодо розвитку та впровадження політики ефективного регіонального управління;
- визначити шляхи реформування системи управління регіональним розвитком в Україні з урахуванням європейських орієнтирів демократії, публічності, відкритості та прозорості розробки, узгодження та прийняття управлінських рішень;
- запровадити практику широкого залучення до процесу розробки та впровадження регіональної політики, вироблення державно-управлінських рішень на місцевому, регіональному рівнях представників громадськості, органів місцевого самоврядування та недержавних організацій (кооперативів, профспілок, регіональних та місцевих асоціацій підприємців та ін.);
- комплексно задіяти на місцевому, регіональному рівнях механізми координації дій влади, бізнесу, громадськості, створити інституційно-правове підґрунтя для державної підтримки політики регіонального розвитку на засадах субсидіарності, демократії, дотримання загальноєвропейських ціннісних орієнтирів суспільного розвитку, захисту прав і свобод людини;
- створити сприятливе середовище для розвитку бізнесу, відродження на місцевому, регіональному рівнях економічної, підприємницької ініціативи – основи створення нових робочих місць, зростання самозайнятості населення, розвитку малого та середнього бізнесу, збільшення прошарку «середнього класу» та зростання добробуту нації, формування дієвих стимулів щодо комплексного соціально-економічного розвитку регіонів України.

II. ЗАБЕЗПЕЧИТИ ПІДТРИМКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЮ ІНІЦІАТИВ ЄС ЩОДО ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДТРИМКИ ПОЛІТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ ШЛЯХОМ ЗДІЙСНЕННЯ ТАКИХ КРОКІВ.

1. Розробка та ухвалення в Україні Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі – Стратегія).

1.1. Цілями стратегічного планування регіонального розвитку на період до 2020 року в Україні визнати:

- створення для людини (незалежно від місця її проживання на території держави) рівних можливостей доступу до публічних послуг, гарантування безпеки, комфортних умов повсякденної життєдіяльності;
- підвищення конкурентоспроможності регіонів, вирівнювання соціального, економічного та територіального розвитку, запобігання зростанню диспропорцій регіонального розвитку, досягнення територіальної соціально-економічної згуртованості («конвергенції»), у тому числі шляхом інституційної підтримки формування «точок росту» та «ареалів регіонального розвитку» на рівні периферійних, віддалених, депресивних територій – основи економічного зростання та комплексного розвитку регіонів;
- забезпечення регіонального розвитку на засадах «економіки знань», комплексного поєднання переваг освіти, інновацій, досліджень, інноваційних технологій та знань, сприяння доступу до інформації та новітніх комунікаційних технологій, у тому числі шляхом формування регіональної та національної мережі цифрового простору;
- гарантування підтримки регіонального розвитку на засадах сталого економічного зростання, екологізації виробництва та сфери послуг, переходу до екологічно безпечних, екологічно чистих, відновлювальних технологій, у тому числі у сфері енергозабезпечення розвитку регіонів.

1.2. Забезпечити інституційну підтримку реалізації Стратегії на державному рівні, у тому числі:

- сформувати дієве, узгоджене з європейськими орієнтирами та пріоритетами стратегічного планування інституційно-правове підґрунтя щодо розробки та впровадження важелів, механізмів та інструментів реалізації Стратегії;
- запровадити в Україні дієві організаційно-управлінські важелі реалізації Стратегії, узгоджені з європейськими орієнтирами стратегічного планування (у тому числі Угоди щодо регіонального розвитку, державні цільові програми, цільові програми соціально-економічного та культурного розвитку регіонів тощо);

- сприяти налагодженню конструктивної взаємодії органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади в процесі розробки та реалізації середньострокових регіональних стратегій, угод щодо регіонального розвитку;
- забезпечити формування плану реалізації Стратегії;
- забезпечити диверсифікацію джерел фінансування реалізації Стратегії, у тому числі із залученням бюджетних та позабюджетних коштів, інвестиційних коштів юридичних та фізичних осіб, технічної допомоги, благодійницьких внесків;
- системно задіяти комплекс ринкових важелів та механізмів реалізації Стратегії, у тому числі державно-приватного партнерства, започаткування пілотних проектів у регіонах, задіяння можливостей національних проектів, формування вертикально інтегрованих регіональних виробничо-збутових мереж, регіональних кластерів з урахуванням особливостей регіонального розвитку, специфіки задіяння на місцях наявного ресурсного потенціалу;
- забезпечити прогнозування показників досягнення цілей Стратегії;
- налагодити регулярний моніторинг реалізації Стратегії на регіональному та загальнонаціональному рівнях;
- забезпечити науково-методичне супроводження реалізації Стратегії, у тому числі на основі комплексного задіяння науково-освітнього, інтелектуального потенціалу регіону, країни;
- налагодити регулярний контроль (на регіональному та загальнонаціональному рівнях) за реалізацією Державної стратегії регіонального розвитку, регіональних стратегій розвитку.

2. Забезпечити ефективну діяльність Міжвідомчої комісії з питань регіонального розвитку при Кабінеті Міністрів України, системну інституційну підтримку її роботи, у тому числі шляхом створення комунікативної платформи як підґрунтя для досягнення згоди серед усіх зацікавлених сторін у сфері регіонального та місцевого розвитку, координації зусиль центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості під час прийняття та виконання рішень з питань реалізації державної регіональної політики, спрямованих на досягнення збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та окремих територій країни, зростання їх конкурентоспроможності.

3. Забезпечити ефективне функціонування базового інструменту підтримки реалізації регіональної політики, основного інвестиційного джерела реалізації стратегічних завдань регіонального розвитку в Україні – Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР).

Інституційна підтримка держави щодо функціонування ДФРР має бути зосереджена на такому:

- гарантувати цільовий порядок витрачання коштів ДФРР на фінансування проектів, пов'язаних з реалізацією завдань Стратегії та ре-

4.1. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні: ініціативи ЄС та можливості для України

гіональних стратегій розвитку, фінансування державних цільових програм та інвестиційних програм (проектів) у частині виконання заходів регіонального розвитку, угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій, державних програм розвитку транскордонного співробітництва, програм і заходів соціально-економічного розвитку регіонів, включаючи програми і заходи розвитку окремих адміністративно-територіальних одиниць (малих міст, гірських населених пунктів, населених пунктів зон спостереження);

- усунути суб'єктивізм та «ручне управління» розподілу коштів ДФРР, забезпечити на перспективу (відповідно до усталеної в Україні у 2013 році практики) розподіл коштів ДФРР на потреби реалізації стратегічних завдань регіонального розвитку: 1) з урахуванням критерію чисельності населення, яке проживає у цьому регіоні; 2) відповідно до рівня соціально-економічного розвитку регіонів, визначеного на основі показника ВРП на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75% від середнього показника по Україні);
- враховувати пропозиції регіональних влад щодо системного розв'язання проблем соціально-економічного розвитку окремих (периферійних, відсталих, депресивних) територій та адміністративно-територіальних одиниць (малих міст, гірських та шахтарських населених пунктів) під час цільового розподілу коштів ДФРР;
- забезпечити відповідність порядку функціонування ДФРР (у перспективі орієнтовна назва – «Український фонд регіонального розвитку»), засад консолідації Фондом фінансових ресурсів та їх спрямування на потреби регіонального розвитку в Україні європейським критеріям функціонування структурних фондів (у тому числі операціоналізації європейських підходів щодо функціонування Європейського фонду регіонального розвитку);
- створити інституційно-правове підґрунтя для консолідації Українським фондом регіонального розвитку всіх наявних джерел фінансової підтримки регіонального розвитку, у тому числі коштів місцевих бюджетів, інших джерел (відповідно до законодавства), міжнародної технічної допомоги, коштів структурних фондів ЄС (у тому числі Європейського фонду регіонального розвитку), ендавмент-фондів, міжнародної технічної та благодійницької допомоги тощо;
- забезпечити розробку та прийняття окремого нормативно-правового акта (закону України) про національний (український) Фонд регіонального розвитку;
- основним критерієм відбору проектів, що фінансуються за рахунок коштів ДФРР (у перспективі – Українського фонду регіонального розвитку), має стати відповідність проекту стратегічним пріоритетам

розвитку регіону (адміністративно-територіальної одиниці), що визначені у Стратегії соціально-економічного розвитку певного регіону.

4. Забезпечити інституційно-правову, організаційно-управлінську і фінансову підтримку створення та функціонування на регіональному рівні пілотних проектів (з використанням інституційного досвіду країн ЄС). Під час прийняття державно-управлінських рішень щодо створення пілотних проектів у регіонах України, надання державою інституційної підтримки щодо їх формування та розвитку серед пріоритетних визнати такі сфери та напрями:

- охорони здоров'я та надання якісних медичних послуг населенню;
- освіти та підвищення доступу населення до якісних освітніх послуг;
- реформування житлово-комунального господарства;
- енергетичного забезпечення регіону, у тому числі розвитку альтернативної, відновлювальної енергетики;
- інфраструктурного забезпечення регіонального розвитку;
- реформування державного управління регіональним розвитком, надання підтримки та сприяння розвитку місцевому самоврядуванню;
- реалізації комунікаційної політики, активного залучення громадськості до вирішення системних проблем регіонального розвитку;
- формування вертикально інтегрованих виробничо-збутових мереж, оптових регіональних ринків, кластерів;
- створення на регіональному рівні мереж цифрового простору;
- започаткування проектів у сфері екологізації регіонального розвитку, утилізації твердих побутових відходів, започаткування проектів сталого регіонального розвитку тощо.

5. Забезпечити інституційно-правову, організаційно-управлінську та фінансову підтримку створення та функціонування на регіональному рівні професійно орієнтованої соціальної мережі для фахівців-практиків з питань регіонального розвитку (у тому числі шляхом створення соціального веб-сайту для встановлення контактів у сфері забезпечення регіонального розвитку, обміну інформацією, дистанційного навчання тощо).

5.1. Створення професійно орієнтованої соціальної мережі для фахівців-практиків з питань регіонального розвитку має бути спрямоване на удосконалення механізмів формування та реалізації державної регіональної політики, на розробку інформаційного підґрунтя (платформи) щодо узгодження, консолідації, обміну досвідом усіх суб'єктів, зацікавлених у реалізації державної регіональної політики, та на забезпечення стабільного регіонального розвитку в Україні (у тому числі органів публічної влади, представників бізнес-середовища, науковців, експертів, громадських установ, окремих осіб тощо), що має забезпечити:

- вихід на якісно новий вищий рівень формування контактів і вирішення нагальних питань у сфері реалізації державної регіональної політики та підтримки регіонального розвитку;

4.1. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні: ініціативи ЄС та можливості для України

- своєчасне (у тому числі в режимі on-line) отримання інформації щодо питань у сфері реалізації державної регіональної політики та підтримки регіонального розвитку, поширення її серед зацікавлених осіб;
- налагодження професійних контактів, обмін досвідом, поширення інформації щодо проведення комунікативних заходів, пов'язаних зі сферою реалізації державної регіональної політики та підтримки регіонального розвитку;
- формування і розповсюдження нових засобів зв'язку між учасниками мережі (у тому числі відеоконференцій);
- запровадження практики дистанційного навчання фахівців у сфері реалізації державної регіональної політики та підтримки регіонального розвитку.

5.2. Створення професійно орієнтованої соціальної мережі (далі – Мережа) для фахівців-практиків з питань регіонального розвитку потребує дієвої державної інституційної підтримки, у тому числі:

- ініціювання уповноваженим виконавчим органом державної влади необхідності створення Мережі шляхом ухвалення відповідного нормативно-правового акта (із зазначенням майбутніх учасників Мережі та способу їх взаємодії щодо створення та функціонування Мережі);
- розробки Концепції створення професійно орієнтованої соціальної мережі для фахівців-практиків з питань регіонального розвитку;
- сприяння розробці і реєстрації веб-сайту Мережі та започаткування його діяльності;
- сприяння поширенню інформації про Мережу через засоби масової інформації, інституційна підтримка включення веб-сайту Мережі до результатів пошуку різних пошукових систем;
- сприяння встановленню у Мережі контактів у сфері забезпечення регіонального розвитку, обміну інформацією (у тому числі щодо позитивного досвіду підтримки регіонального розвитку в Україні), налагодження дистанційного навчання тощо.
- сприяння активній дії Мережі, її змістовному наповненню та регулярному інформаційному оновленню тощо.

Використання можливостей, які надають Україні ініціативи ЄС щодо підтримки політики регіонального розвитку, – реальний шанс вийти на новий рівень інституційних та соціально-економічних реформ в Україні, прискорити євроінтеграційні процеси.

Карпатський Єврорегіон: регіональна платформа інтеграції Україна – ЄС (12 квітня 2013 року)

Карпатський Єврорегіон, площа якого становить понад 154 000 км², кількість населення – близько 16 млн осіб, об'єднує прикордонні території Словаччини, Польщі, Румунії, Угорщини та України (у складі Закарпатської, Чернівецької, Івано-Франківської та Львівської областей). Потенціал розвитку Єврорегіону «Карпати», у тому числі у сфері транскордонного співробітництва, та впровадження нової регіональної політики визначає його інноваційну роль як каталізатора процесів євроінтеграції України.

Інтереси України у Карпатському Єврорегіоні представляє Українська Національна Рада Карпатського Єврорегіону (до складу якої увійшли голови обласних рад та обласних адміністрацій Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської та Чернівецької областей).

Виконавчою структурою Української Національної Ради Карпатського Єврорегіону є Національне Представництво України у Карпатському Єврорегіоні, що сформовано на базі Асоціації органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати – Україна».

■ Рекомендації

I. У процесі розробки та впровадження державної регіональної політики на загальнонаціональному, регіональному та місцевому рівнях забезпечити інституційну, організаційну та управлінську підтримку реалізації міжнародних ініціатив ЄС щодо забезпечення та розширення можливостей Карпатського Єврорегіону як регіональної платформи інтеграції Україна – ЄС, у тому числі:

- забезпечити виконання Рекомендації 296 Конгресу місцевих та регіональних влад «Сталий розвиток гірських регіонів та досвід Карпатських гір»³, зокрема у частині, що перебуває у компетенції Української Національної Ради Карпатського Єврорегіону, у тому числі органів публічної влади всіх рівнів Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей;
- забезпечити узгодження базових положень Державної програми сталого розвитку Українських Карпат з положеннями Карпатської Конвенції⁴ та Стратегії розвитку Карпатського регіону (у рамках Карпатської конвенції), активізувати на цій основі роботу Національного Представництва України у Карпатському Єврорегіоні

³ Рекомендація 296 «Сталий розвиток гірських регіонів та досвід Карпатських гір» Конгресу місцевих та регіональних влад [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.coe.int/T/Congress/Default_en.asp.

⁴ Офіційний сайт Карпатської Конвенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.carpathianconvention.org/the-convention-17.html>.

щодо досягнення сталого, збалансованого регіонального розвитку, а також прискорення євроінтеграції України;

- забезпечити імплементацію інституційно-правового базису функціонування програми «Альпійський простір» (The Alpine Space Programme)⁵, визначених у межах Альпійської конвенції (Alpine Convention)⁶ стратегічних пріоритетів регіонального розвитку, зокрема у частині:
 - підвищення конкурентоспроможності гірського транскордонного регіону шляхом стимулювання співпраці між дослідницько-технологічними центрами та малими і середніми підприємствами;
 - підтримки традиційних сфер та галузей виробництва;
 - збереження культурної спадщини;
 - задіяння інноваційних механізмів стимулювання розвитку периферійних територій;
 - підвищення локальної доступності гірських (периферійних) територій, у тому числі шляхом забезпечення вільного доступу до об'єктів надання соціальних послуг, транспорту, інформації та комунікації;
 - запровадження програм, спрямованих на охорону довкілля та дотримання принципів сталого розвитку, зокрема шляхом впровадження ефективних підходів щодо заощадливого використання природних ресурсів, попередження настання негативних наслідків кліматичних змін тощо;
- у контексті реалізації стратегії євроінтеграції України органам Національного Представництва України у Карпатському Єврорегіоні підготувати, узгодити та надати пропозиції щодо удосконалення інституційно-правового забезпечення, розробки програм та проектів, реалізації операційної програми ЄС щодо Карпатського Єврорегіону на 2014–2020 роки («Карпатський горизонт»);
- забезпечити приведення українського законодавства у відповідність до інституційно-правових норм ЄС з питань територіальної співпраці;
- забезпечити налагодження ефективного співробітництва на рівні держава – бізнес-структури – міжнародні суб'єкти господарювання та інституції – громадські організації (насамперед із залученням ресурсного потенціалу Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей) у межах реалізації проектів Карпатського Єврорегіону, визначення стратегічних пріоритетів міжрегіональної та міжнародної співпраці у проекті «**Карпатський горизонт**»;

⁵ Офіційний сайт Альпійської Програми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.alpine-space.eu/about-the-programme/programme-in-short>.

⁶ Офіційний сайт Альпійської Конвенції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.alpconv.org/en/convention/default.html>.

- забезпечити участь українських представників Карпатського Єврорегіону в робочих органах із розробки та органах управління Програмами транскордонного співробітництва в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства на 2014–2020 роки, що передбачено реалізувати на території української частини Карпатського Єврорегіону;
- рекомендувати відповідальним центральним органам виконавчої влади забезпечити участь українських представників Карпатського Єврорегіону в міжурядових радах та/або комісіях з питань транскордонного та міжрегіонального співробітництва (Україна – Республіка Польща – Румунія – Словацька Республіка – Угорщина).

II. На засадах використання переваг налагодженої територіальної співпраці учасників Карпатського Єврорегіону у межах «точкових проектів» забезпечити поступовий перехід України до використання переваг комплексного міжнародного та міжрегіонального співробітництва у прикордонній, економічній, екологічній, гуманітарній, культурній сферах, надаючи пріоритет сфері соціально-економічного розвитку територій, створенню транскордонних кластерів, активізації економічного співробітництва та розвитку підприємництва, створенню нових робочих місць на місцевому, регіональному рівнях, у тому числі:

- сприяти реалізації Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 роки, у тому числі із залученням до реалізації національних представництв Єврорегіонів за участю України;
- стимулювати розробку та реалізацію Державної програми сталого розвитку Українських Карпат;
- активізувати роботу щодо налагодження міжрегіональної та міжнародної співпраці у сфері розвитку інфраструктурного забезпечення функціонування Карпатського Єврорегіону (дорожньо-транспортної, прикордонної, інформаційно-комунікаційної, фінансової, туристично-рекреаційної, соціальної інфраструктури тощо), у тому числі на засадах державно-приватного партнерства;
- ініціювати розробку Концепції інфраструктурного забезпечення розбудови кордону між Україною та країнами – членами ЄС (Республікою Польща, Румунією, Словацькою Республікою та Угорщиною) на території Карпатського Єврорегіону, в якій передбачити створення міжнародних автомобільних, пішохідних та залізничних пунктів пропуску через державний кордон через кожні 30 км;
- ініціювати запровадження єдиного режиму малого прикордонного руху між Україною та країнами – членами ЄС (Республікою Польща, Румунією, Словацькою Республікою та Угорщиною) на території Карпатського Єврорегіону;

- налагодити дієве міждержавне міжрегіональне співробітництво, координацію зусиль публічної влади учасників Карпатського Єврорегіону щодо вирішення спільних енергетичних, соціальних, екологічних проблем та активізації транскордонного співробітництва;
- забезпечити узгодження базових пріоритетів стратегій розвитку Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей із стратегічним баченням шляхів вирішення спільних проблем та налагодження ефективного міжрегіонального співробітництва з урахуванням пріоритетів розвитку Карпатського Єврорегіону на фінансову перспективу 2014–2020 років (у рамках проекту «Карпатський горизонт»);
- розробити концепцію впровадження спеціального правового режиму господарської діяльності в рамках проекту «Карпатський горизонт», опрацювавши, зокрема, можливість запровадження економічних преференцій (у тому числі податкових, митних, амортизаційних тощо) для малого, середнього та великого бізнесу у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності, розвитку критичних технологій, енергозаощадження, освоєння альтернативних, відновлювальних джерел енергії.

III. З метою підвищення скоординованості роботи щодо стратегічного планування, розвитку міжрегіонального, міжнародного і транскордонного співробітництва у рамках Карпатського Єврорегіону, а також з метою прискорення євроінтеграційних процесів та реалізації стратегічних завдань Східного партнерства налагодити регулярну роботу міжрегіонального форуму «Карпатський горизонт», а саме:

- визначити щорічний міжрегіональний форум «Карпатський горизонт» комунікаційним майданчиком для координації зусиль регіональних органів влади, місцевого самоврядування, представників бізнесу та громадськості щодо формування спільної позиції українських регіонів стосовно пріоритетів діяльності Карпатського Єврорегіону;
- базовими напрямками роботи міжрегіонального форуму «Карпатський горизонт» визначити: запровадження проектів регіонального розвитку у сфері активізації європейської інтеграції України; розвиток транскордонної співпраці; покращення стану транспортної та соціальної інфраструктури (з урахуванням стандартів ЄС); забезпечення зростання зайнятості (у тому числі серед молоді); підвищення показників життєвого рівня та якості життя населення регіонів; дотримання принципів сталого регіонального розвитку та охорони навколишнього природного середовища тощо;
- зробити щорічний міжрегіональний форум «Карпатський горизонт» платформою для підготовки спільних пропозицій місцевих

органів влади, бізнес-структур та громадських організацій щодо стимулювання соціально-економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності Карпатського регіону;

- під час проведення міжрегіонального форуму «Карпатський горизонт» комплексно задіяти потенціал сучасних інформаційних технологій з метою залучення широкого кола учасників, обміну досвідом, популяризації ідей та ініціатив серед громадськості.

IV. Активізувати роль університетів та науково-дослідницьких центрів у сфері формування та реалізації державної регіональної політики, у тому числі щодо забезпечення сталого розвитку Карпатського регіону, реалізації проектів, програм та ініціатив Карпатського Єврорегіону, підготовки фахівців – регіоналістів, а саме:

- створити на базі національних університетів та науково-дослідних інститутів Івано-Франківської, Львівської, Закарпатської та Чернівецької областей консультативні науково-аналітичні центри щодо вирішення практичних проблем Карпатського Єврорегіону, підвищення результативності регіонального виміру євроінтеграції, дієздатності європейських територіальних угруповань за участю регіонів України;
- долучати зазначені консультативні науково-аналітичні центри до збору, обліку та обробки транскордонної статистики та здійснення кваліфікованої експертизи державної політики щодо транскордонної співпраці України, надання обґрунтованих рекомендацій щодо гармонізації українського законодавства із законодавством ЄС;
- забезпечити розробку програм навчальних курсів «Транскордонна співпраця Україна – ЄС», «Єврорегіони та Європейські територіальні угруповання», «Сталий регіональний розвиток Українських Карпат», включити їх до складу вибіркового навчальних дисциплін у процесі підготовки фахівців з менеджменту організацій, державної служби, економічних та управлінських спеціальностей; до складу програм підвищення кваліфікації для державних службовців та представників органів місцевого самоврядування тощо;
- задіяти науковий потенціал університетів Карпатського Єврорегіону в процесі створення в Україні загальнонаціональної професійно орієнтованої соціальної мережі для фахівців-практиків з питань регіонального розвитку, діяльність яких має бути узгоджена з ініціативами представників органів публічної влади, бізнес-структур, місцевого самоврядування, громадськості.

Розробка спільної стратегії Україна – ЄС щодо розвитку Карпатського Єврорегіону (2014–2020 роки), впровадження ініціативи «Європа Карпат» є реальною основою активізації регіонального розвитку та формування потужної платформи євроінтеграції України.

Стратегічні пріоритети регіонального співробітництва Сходу України з країнами ЄС (30 травня 2013 року)

Понад 20 років Україна демонструє прагнення офіційно долучитися до європейської спільноти. Очікується, що на саміті Україна – ЄС (м. Вільнюс, листопад 2013 року) буде підписано договір про Асоціацію між Україною та ЄС, а отже, наша держава набуде статусу асоційованого члена ЄС.

Визнаючи, що регіональна політика та регіональний розвиток традиційно залишаються серед стратегічних пріоритетів державної політики реформ, особливого значення для всіх регіонів України, у тому числі для регіонів Сходу України, набуває усвідомлення важливості та необхідності впровадження дієвої регіональної політики, узгодженої зі стратегічними орієнтирами регіональної політики ЄС, зорієнтованої на налагодження ефективного регіонального, міжнародного, міжрегіонального, інтеррегіонального співробітництва з регіонами Європи та з країнами ЄС.

■ Рекомендації

I. Органам публічної влади регіонів Сходу України реалізувати інституційний потенціал налагодження ефективного регіонального, міжнародного, міжрегіонального, інтеррегіонального та транскордонного співробітництва як складової розбудови демократичного суспільства, досягнення політичної стабільності, підтримки економічного, соціального, екологічного, культурного розвитку, у тому числі:

- враховувати та втілювати на практиці кращий досвід європейських країн та окремих регіонів країн ЄС для досягнення прогресу у сфері соціальної єдності, охорони довкілля, розвитку культури та освіти;
- активізувати процес обміну досвідом з питань структурної перебудови регіональних економічних комплексів, підвищити конкурентоспроможність регіонів на європейському та світовому ринках, зокрема шляхом сприяння мобільності робочої сили та капіталів, підтримки розвитку інноваційної діяльності та залучення високих технологій, спеціалізації та надання якісної освіти молоді;
- сприяти об'єднанню зусиль між регіонами України та країн ЄС щодо налагодження обмінів, підвищення рухливості таких груп населення, як студенти (молодь), науковці, представники публічної влади, що діють на місцевому, регіональному рівнях, представники громадських організацій та бізнес-структур;
- сприяти посиленню соціальної, економічної та культурної відкритості, набуттю досвіду публічності та прозорості в процесі прийняття та впровадження управлінських рішень, створення та підтримки

розвитку демократичних структур на місцевому й регіональному рівнях — основи налагодження ефективної співпраці та прискорення процесів євроінтеграції.

II. З метою розбудови та підтримки розвитку місцевої та регіональної демократії представникам публічної влади регіонів Сходу України активізувати процес використання європейського досвіду щодо стимулювання розвитку громадянського суспільства на місцевому, регіональному рівнях, у тому числі шляхом:

- дотримання принципу партнерства між органами місцевої й регіональної влади та неурядових організацій, представників громадськості для вироблення спільної позиції, віднайдення консенсусу у питаннях місцевого розвитку (зокрема, соціальна та економічна діяльність, земельні питання, освіта, культура, довкілля, міський розвиток та територіальне планування, використання природних ресурсів тощо) з огляду на необхідність досягнення сталого регіонального розвитку;
- удосконалення на регіональному рівні правового регулювання процедур проведення публічних консультацій із громадськістю, неурядовими організаціями тощо з нагальних питань місцевого, регіонального розвитку, прийняття стратегічних рішень у цій сфері (у тому числі за участю консультативно-дорадчих органів при обласних та районних державних адміністраціях);
- налагодження регулярного проведення інформаційно-просвітницьких кампаній для забезпечення поінформованості громадськості про потенціал, роль, можливості інститутів громадянського суспільства у вирішенні нагальних питань місцевого, регіонального розвитку;
- запровадження на регіональному рівні комплексу заходів щодо популяризації серед населення участі у діяльності інститутів громадянського суспільства (у тому числі зустрічей представників публічної влади та громадськості, круглих столів, семінарів, публічних обговорень на основі широкого використання Інтернет-ресурсів тощо);
- організація для представників громадянського суспільства та службовців органів місцевого самоврядування регулярних спільних навчань, семінарів та тренінгів з питань участі громадськості у прийнятті державно-управлінських рішень, пов'язаних з вирішенням нагальних питань місцевого, регіонального розвитку;
- забезпечення публічності, прозорості та відкритості діяльності під час процедури прийняття управлінських рішень органів влади на місцевому і регіональному рівнях щодо вирішення нагальних питань місцевого, регіонального розвитку;
- сприяння забезпеченню фінансової підтримки ініціатив та рішень інститутів громадянського суспільства, представників громадськості

ті, спрямованих на вирішення актуальних питань розвитку територій, у тому числі створення сприятливих умов для розвитку благодійництва та меценатства на місцевому та регіональному рівнях.

Довідково. У жовтні 2010 року з ініціативи прикордонних регіонів Росовської (Російська Федерація) та Луганської (Україна) областей було підписано договір про створення Єврорегіону «Донбас». У жовтні 2011 року до складу Єврорегіону приєдналася Донецька область, у грудні 2012 року – Воронізька область (Російська Федерація). Території, об'єднані у Єврорегіон «Донбас», характеризуються загальною площею понад 200 тис. кв. км; кількістю населення 14 млн осіб. З листопада 2012 року Єврорегіон «Донбас» було прийнято до складу **Асоціації європейських прикордонних регіонів**. До організаційно-управлінської структури Єврорегіону входять координаційно-консультативні органи: Рада Єврорегіону «Донбас» і Секретаріат Єврорегіону «Донбас». Також для оперативної розробки та управління проектами створюються робочі групи суб'єктами Єврорегіону. Відповідно до Статуту Єврорегіону «Донбас» визначено чіткі механізми щодо фінансування його діяльності (у тому числі шляхом створення спеціальних фондів, добровільних грошових і майнових внесків учасників Єврорегіону «Донбас», юридичних та фізичних осіб, коштів міжнародних організацій тощо).

III. Єврорегіон «Донбас» з 2012 року є членом Асоціації європейських прикордонних регіонів (АЄПР). Це відкриває для регіонів Сходу України (Луганської та Донецької областей) можливість участі у проектах і програмах ЄС з прямим європейським фінансуванням, а отже, потребує від публічної влади на місцевому, регіональному рівнях активізувати роботу у сферах, пов'язаних з організаційно-управлінською, інституційно-правовою, представницькою, комунікаційною, інформаційною, міждержавною міжрегіональною, інтеррегіональною, транскордонною діяльністю, забезпечити комплексну орієнтацію роботи публічної влади всіх рівнів задля представництва інтересів регіонів Сходу України у ЄС, залучення регіонів Сходу України для участі у проектах та програмах ЄС, а саме:

- у межах Проекту ЄС та Програми розвитку ООН «**Місцевий розвиток, орієнтований на громаду – II**», що сприятиме підвищенню енергоефективності комунального господарства (у тому числі шляхом встановлення на рівні об'єктів невеликого приватного житла сучасного енергоефективного обладнання), започаткування на місцевому рівні мікропроектів із впровадження відновлювальних джерел енергії, започаткування проектів відновлення водогонів і реконструкції медичних закладів сільських територій тощо;
- у межах Програми співпраці ЄС та України «**Інтеграція до транс'європейської транспортної мережі**», що сприятиме розвитку регіональної дорожньо-транспортної інфраструктури, надасть стимули впровадження європейських стандартів безпеки транспортно-

го сполучення на регіональному рівні, створить можливості започаткування на території регіонів Сходу України пілотних проектів щодо підвищення якості та безпеки дорожнього руху, розвитку локальної транспортної інфраструктури відповідно до європейських стандартів;

- у межах Програми співпраці ЄС та України «**Сталий регіональний розвиток**» для регіонів Сходу України відкриваються можливості для підтримки сталого (екологічно зорієнтованого) розвитку регіонів, у тому числі шляхом впровадження еколого-інноваційних технологій у сфері модернізації ЖКГ, енергозбереження, утилізації твердих побутових відходів, вирішення питань водопостачання та водовідведення тощо;
- у межах проекту Євросоюзу «**Програма підтримки вугільного сектору**» для регіонів Сходу України відкриваються можливості прискорення процесів реформування вугільного сектору, залучення інвестицій в обладнання, яке переробляє метан, підвищує рівень безпеки праці на шахтах і скорочує енерговитрати, що сприятиме системному вирішенню нагальних питань охорони навколишнього середовища та покращення безпеки праці на шахтах Донецької та Луганської областей;
- у межах проектів ЄС щодо розвитку прикордонного контролю (**HUREMAS I, HUREMAS II**) для прикордонних територій регіонів Сходу України створюються можливості отримати та використати інституційний досвід ЄС з питань удосконалення роботи Державної прикордонної служби та Митної служби України, у тому числі у сферах перепідготовки особового складу цих служб відповідно до європейської практики, у напрямі посилення боротьби з незаконною торгівлею людьми та товарами, у сфері покращення управління міграційними потоками та дотримання європейських стандартів якості та безпеки під час перетину кордонів України тощо;
- у межах Програми ЄС «**Tacic-INTERREG**» та «**Tacic-PHARE**» регіони Сходу України мають можливість отримати кошти, виділені ЄС на Програму розвитку Чорноморського басейну та розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Росією;
- у межах Програми ЄС «**Erasmus Mundus**» регіони долучаються до міжнародної міжрегіональної співпраці у сфері формування єдиного європейського освітнього простору, налагодження тісної співпраці між вищими навчальними заходами регіонів Сходу України та країн ЄС, підтримки вільного пересування та обміну досвідом молоді та науковців у сфері освіти;
- у межах Програми ЄС «**Інформаційне суспільство і належне управління**» представники місцевих та регіональних ЗМІ Сходу України можуть долучитися до інституційного досвіду ЄС щодо практики

налагодження та підтримки постійного діалогу між ЗМІ, громадянським суспільством та владою з питань висвітлення та розв'язання нагальних проблем місцевого, регіонального розвитку, що сприятиме підвищенню стандартів журналістики, розвитку місцевої демократії, формуванню засад громадянського суспільства;

- у межах **Програми ЄС «Сприяння європейським стандартам в українському медійному середовищі»** для регіонів Сходу України відкриваються перспективи щодо підтримки розбудови сучасних інформаційно-комунікаційних мереж, розвитку цифрових технологій, формування на місцевому, регіональному рівнях засад сучасного інформаційного суспільства;
- у межах **проектів та Програм ЄС з охорони навколишнього середовища («Співпраця щодо довкілля Чорного моря» та ін.)** регіони Сходу України мають можливість отримати інституційну, консультативну, технічну допомогу ЄС щодо покращення стану водогосподарування у басейнах річок, активізувати діяльність стосовно захисту басейну Чорного моря від антропогенних забруднень та збереження природних екваторіальних систем, що сприятиме реалізації стратегічних завдань сталого регіонального розвитку;
- **сприяння розширенню співпраці регіонів Сходу України та країн ЄС у межах реалізації Програми ЄС «Низьковуглецеві технології для промислових регіонів України»**, надає реальну можливість старопромисловим регіонам здійснити модернізацію екологічно небезпечного виробництва, прискорити процес впровадження сучасних технологій, що суттєво зменшить викиди двоокису вуглецю (у тому числі шляхом модернізації роботи електростанцій, що використовують камінне вугілля), покращить стан навколишнього природного середовища, якість та безпеку життя людини.

IV. Розширення співпраці регіонів Сходу України та ЄС передбачає забезпечення системної роботи публічної влади всіх рівнів щодо удосконалення, підтримки та подальшого розвитку ефективних зовнішньоекономічних зв'язків, налагодження дієвого економічного міждержавного, міжрегіонального співробітництва України та ЄС на засадах зростання конкурентоспроможності регіонів Сходу України, диверсифікації регіональної економіки та з урахуванням дотримання українськими товаровиробниками вимог щодо високих стандартів якості, безпеки, захисту інтелектуальної власності, інших загальноприйнятих у ЄС цивілізованих стандартів конкурентної поведінки на європейських ринках. Це вимагає продовження структурної модернізації та активізації процесів диверсифікації регіональної економіки, у тому числі в таких пріоритетних сферах та напрямках:

1. Сприяти розвитку на території Сходу України сучасної регіональної інфраструктури, у тому числі дорожньо-транспортної, інформацій-

ної, комунікаційної, освітньої, медичної, соціальної тощо як базової умови залучення до регіону інвестиційних коштів, ресурсів, робочої сили та основи гарантування доступності публічних послуг незалежно від місця проживання людини.

2. Сприяти розвитку на території Сходу України альтернативної/відновлювальної енергетики, активізувати процес використання альтернативних/нетрадиційних джерел енергії як основи підвищення енергоефективності, зменшення енергоемності та енергозалежності регіональних економічних комплексів, що вимагає таких кроків:

- розробити комплекс заходів щодо стимулювання і використання відновлювальних джерел енергії, відходів у теплопостачанні, комбінованому виробництві теплової та електричної енергії, включно з положеннями стосовно спалювання біомаси та вугілля;
- визначити чіткі критерії відбору та затвердження проектів, які започатковуються на місцевому, регіональному рівнях та використовуватимуть «зелений тариф»; надати пріоритет щодо затвердження таких проектів з урахуванням логістичної складової їх розміщення (у тому числі з огляду на наявні місцеві ресурси, відстань до електричних мереж тощо);
- розробити комплекс заходів щодо впровадження технологій, необхідних для проведення масштабної дегазації на шахтах Донецького вугільного басейну, шляхом залучення методів дегазації свердловин з поверхні землі на ділянках, що не підпадають під дію ліцензій та дозволів вугледобувних підприємств, а також підземної дегазації;
- спростити процедуру видачі документів дозвільного характеру, пов'язаних з надкористуванням, землекористуванням та користуванням газопроводами для підприємств, які виконують роботи з видобування та використання метану та газу сланцевих пластів;
- задіяти механізми скорочення обсягу субсидій до галузей та виробництва енергії з традиційних джерел енергії (перш за все, у вугледобувну галузь) з метою вивільнення коштів для розвитку підприємств нетрадиційних, альтернативних та відновлювальних джерел енергії;
- забезпечити для населення, локальних виробників та інвесторів систематичне проведення широких рекламно-інформаційних кампаній з метою популяризації розвитку альтернативної енергетики, закріплення її позитивного іміджу, роз'яснення споживачам реальної економічної вигоди та позитивного екологічного ефекту від розвитку та впровадження проектів з виробництва відновлювальної енергії;

4.3. Стратегічні пріоритети регіонального співробітництва Сходу України з країнами ЄС

- активізувати процеси запровадження та надавати пріоритет розвитку на місцевому рівні (у тому числі у сільських територіях) технологій нетрадиційних джерел енергії, таких як використання біомаси, техногенних, сільськогосподарських та побутових відходів, шахтного метану, побічних викидів енергії у промисловості, сфері ЖКГ тощо.
3. Сприяти розвитку та диверсифікації на території Сходу України аграрного та агропромислового виробництва, у тому числі шляхом стимулювання розвитку органічного сільськогосподарського виробництва. Сприяти стабільному просторовому розвитку сільських територій як основи підвищення конкурентоспроможності регіону, для чого потрібно:
- сприяти на регіональному рівні підтримці практики соціального партнерства з аграрним бізнесом для залучення позабюджетних коштів у реалізацію програм розвитку культурно-освітніх послуг, розбудови інженерних мереж енерго- і газопостачання, транспортних та інформаційних комунікацій у сільській місцевості тощо;
 - передбачити на місцевому, регіональному рівнях підготовку бази інвестиційних проектів для залучення нових технологій виробництва з метою підвищення продуктивності, передусім фермерських господарств регіонів Сходу України;
 - спростити доступ товаровиробників сільськогосподарської продукції до програм державної підтримки аграріїв через спрощення процедури укладання форвардних контрактів, врахування цінової політики на внутрішньому та світовому ринках зерна;
 - задіяти на місцевому, регіональному рівнях усі наявні рекламно-інформаційні інструменти щодо просування сільськогосподарської продукції регіонів Сходу України на регіональних, національному та зовнішніх ринках збуту (у тому числі ринках збуту країн ЄС);
 - запровадити стимулюючі заходи для фермерських господарств регіонів Сходу України, які впроваджують екологічно чисті технології виробництва аграрної продукції, модернізують існуючі зрошувальні та осушувальні системи;
 - ініціювати на регіональному рівні налагодження тісної співпраці виробників сільськогосподарської продукції, представників науково-дослідних установ, регіонального машинобудівного комплексу для визначення можливостей удосконалення систем меліорації з впровадженням водо- та енергозберігаючих технологій;
 - сприяти розвитку інфраструктури сільських територій регіонів Сходу України, у тому числі з урахуванням розвитку транспортної, комунікаційної, інформаційної інфраструктури,

підвищення доступності публічних, медичних та освітніх послуг мешканцям сільських територій;

- сприяти зростанню зайнятості молоді на селі через співпрацю центрів зайнятості і роботодавців з райдержадміністраціями, сільськими та селищними радами щодо сприяння створенню нових робочих місць, у тому числі робочих місць з тимчасовою зайнятістю (оплачувані громадські роботи).

4. Сприяти розвитку на території Сходу України курортного туризму, рекреаційно-туристичної сфери, що позитивно позначатиметься на диверсифікації регіональної економіки, розширить можливості щодо створення нових робочих місць та працевлаштування незайнятого населення регіону на підприємствах сфери послуг (зокрема, йдеться про працівників, звільнених унаслідок структурної модернізації та закриття нерентабельних шахт, реструктуризації підприємств традиційних галузей економіки старопромислових регіонів). Активізація процесу розвитку курортного туризму на Сході України потребує впровадження таких заходів:

- активізувати роботу з розробки інвестиційних пропозицій на територіях, розташованих у туристично-рекреаційних зонах, з метою залучення потенційних інвесторів для модернізації існуючих закладів, розширення переліку та якості послуг (та їх наближення до стандартів ЄС);
- у рамках оновлення програм соціально-економічного розвитку регіонів Сходу України передбачити стратегічні пріоритети дій місцевої влади щодо розвитку туризму та курортів, забезпечивши їх фінансовою підтримкою на рівні місцевих бюджетів;
- на регіональному рівні унормувати процедуру впровадження місцевих зборів з використання туристичних ресурсів для цільового витрачання зібраних коштів на потреби комплексного оновлення та реконструкції інфраструктури малих міст, що мають рекреаційний потенціал, прокладення якісних шляхів сполучення та реорганізації (технічної модернізації) комунального господарства;
- при подальшому впровадженні проектів модернізації транспортної інфраструктури регіонів забезпечити регулярний моніторинг потреб у розміщенні придорожніх об'єктів обслуговування пасажиропотоків;
- організувати проведення на всеукраїнському та регіональному телебаченні рекламних кампаній з популяризації курортного туризму на Сході України;
- регіональним державним управлінням у сфері туристичної діяльності посилити роботу щодо розробки стратегії просу-

4.3. Стратегічні пріоритети регіонального співробітництва Сходу України з країнами ЄС

- вання регіону як привабливого туристично-рекреаційного комплексу;
- налагодити систему постійного та оперативного моніторингу з метою відстеження динаміки внутрішнього та в'їзного туризму, визначення популярних туристичних продуктів і тим самим корегувати роботу туристичного комплексу;
 - впровадити систему безперервного навчання кадрів, зайнятих у курортному обслуговуванні, туризмі, сфері готельного та ресторанного господарства, використовуючи як професійні навчальні заклади, так і впровадження спеціальних програм, курсів для центрів при службі зайнятості населення;
 - регіональним центрам зайнятості розробити комплекс програм щодо перекваліфікації працездатного населення, у тому числі з метою працевлаштування у сферах, пов'язаних із функціонуванням комплексу туристично-рекреаційної індустрії.

V. Забезпечення стабільного регіонального розвитку території Сходу України потребує залучення капіталу, потужних інвестиційних ресурсів на потреби системної модернізації регіональних економічних комплексів на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку, реалізації структурно-інноваційних зрушень, диверсифікації та інтенсифікації регіонального виробництва. Підвищення інвестиційної привабливості регіонів Сходу України безпосередньо пов'язане з впровадженням таких заходів, як:

- налагодження регулярної роботи щодо надання організаційно-управлінської, презентаційно-інформаційної, консультативної та іншої підтримки органами публічної влади всіх рівнів щодо формування, регулярного функціонування, оновлення та презентації інвестиційних карт регіону, у тому числі реалізації кластерних ініціатив;
- задіяння механізму державно-приватного партнерства, що дозволить перерозподілити відповідальність (ризик) за втілення конкретних проектів, які мають для регіональної економіки пріоритетне значення. Йдеться, зокрема, про розвиток регіональних інфраструктурних проектів (розбудову дорожньо-транспортної інфраструктури); модернізацію сфери ЖКГ (водопостачання, водовідведення, утилізація сміття тощо); розвиток енергетики (у тому числі освоєння відновлювальної енергетики); формування регіональної інформаційної системи, стимулювання житлового будівництва (у тому числі будівництва соціального житла); розвиток проектів у сфері освіти, інноваційного та венчурного підприємництва тощо;
- комплексне задіяння та розповсюдження практики використання на території регіонів Сходу України механізму міжмуніципального

співробітництва (на кшталт створення Регіональної асоціації місцевого самоврядування «Агломерація Північний Донбас»), механізму міжрегіонального та транскордонного співробітництва;

- комплексне задіяння механізму стратегічного планування, середньострокового та короткострокового програмування як засобу консолідації зусиль місцевої влади, бізнесу та громадськості з метою реалізації стратегічних цілей сталого, збалансованого регіонального розвитку;
- залучення наявних інституційних можливостей діючих Спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ), у тому числі СЕЗ «Донецьк» та СЕЗ «Азов», задіяння потенціалу територій пріоритетного розвитку та розгляд можливості створення індустріальних парків як інституційного підґрунтя для залучення інвестиційних ресурсів, активізації підприємницької та інвестиційної діяльності на місцевому, регіональному рівнях — основи зростання конкурентоспроможності регіонів Сходу України.

Вступ нашої держави до ЗВТ з ЄС, підписання угоди про надання Україні асоційованого членства у ЄС зумовлює для регіонів Сходу України необхідність модернізації традиційного виробництва, притаманного старопромисловим регіонам, системного впровадження структурно-інноваційних зрушень, диверсифікації розвитку регіональних економічних комплексів як основи зростання конкурентоспроможності регіонів, підвищення якості, безпеки, досягнення сталого регіонального розвитку. Невід’ємними складовими системних трансформацій є розбудова місцевої демократії та самоврядування, становлення громадянського суспільства. Успішна реалізація системних реформ дозволить досягти сталого регіонального розвитку та дасть можливість Україні посісти гідне місце у складі ЄС.

Державна стратегія регіонального розвитку – 2020: шляхом «Європи регіонів» (25 вересня 2013 року)

Напередодні саміту ЄС (м. Вільнюс, листопад 2013 року), під час проведення якого планується розглянути доленосне для України питання – підписання Угоди про асоціацію з ЄС, особливо актуальним стає усвідомлення того, що зміст та спрямованість системних реформ у сферах політичного, управлінського, соціально-економічного розвитку України мають бути узгоджені зі стратегічними пріоритетами розвитку та модернізації Євросоюзу. Політика регіонального/просторового розвитку традиційно відіграє у ЄС провідну роль. Складовою цього процесу є стратегічне планування як важіль прямого впливу держави на досягнення збалансованого просторового розвитку. Отже, ухвалення оновленої Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі – Стратегія) набуває для України особливого значення серед завдань модернізації державної політики регіонального розвитку.

■ Рекомендації

I. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України, яке є відповідальним за розробку Стратегії, в процесі доопрацювання проекту та подання до КМУ її остаточної версії врахувати таке:

- 1. Оновлена Стратегія є стратегічним документом, який дозволить гармонійно поєднати, узгодити, створити дієву платформу для координації місцевого, регіонального розвитку та стратегічних цілей держави з одночасним усвідомленням того, що регіональне/просторове планування ґрунтується на дотриманні ієрархічних інтересів регіональних гравців, під впливом синергетичного поєднання дії ринку та державного регулювання; з урахуванням особливостей та багатоваріантності соціально-економічного розвитку і ресурсних умов розвитку територій.**
- 2. В основу модернізації Стратегії має бути покладено інтегрований підхід до формування та реалізації державної регіональної політики, який передбачає синергію трьох складових:**
 - *секторального (галузевого) розвитку*, у тому числі зміцнення конкурентоспроможності регіонів на основі оптимізації та диверсифікації структури регіональної економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів на основі пріоритетності використання місцевого/регіонального ресурсного потенціалу;
 - *територіального (просторового) розвитку*, в основі якого – досягнення рівномірного, сталого просторового розвитку, недопущення поглиблення соціально-економічних диспропорцій

на регіональному рівні та розповсюдження проявів депресивності, відсталості периферійних територій; зміцнення потенціалу периферійних територій, досягнення збалансованого регіонального розвитку, у тому числі на рівні «місто – приміська територія – сільська територія»; проведення в Україні адміністративно-територіальної реформи тощо. Такі заходи передбачають формування «точок зростання» та «ареалів економічного розвитку» на місцевому і регіональному рівнях, віднайдення стимулів щодо активізації місцевої економічної ініціативи (у тому числі на рівні сільських, віддалених, периферійних територій). Забезпечення соціально-економічної єдності та рівномірності розвитку регіонів – дієве підґрунтя для створення на всій території України безпечного та комфортного середовища для проживання людини;

- *реформування управлінської складової регіонального розвитку*, що передбачає створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування регіонального розвитку, формування ефективного і прозорого механізму фінансового забезпечення регіонального розвитку, гарантування фінансової дієздатності місцевих бюджетів та місцевих громад, сприяння розвитку системи місцевого самоврядування, оптимізації системи територіальної організації влади тощо.

3. З метою узгодження системи регіонального розвитку України з передовим досвідом ЄС, формування дієвого інституційного підґрунтя для розробки та впровадження на місцевому і регіональному рівнях ефективних підходів до регіонального розвитку стратегічними пріоритетами регіонального розвитку Стратегії в Україні визнати:

- підвищення конкурентоспроможності регіонів і забезпечення збалансованого регіонального розвитку;
- досягнення територіальної соціально-економічної інтеграції і просторового розвитку;
- розбудову ефективного державного управління у сфері регіонального розвитку.

Відповідно до сформованих стратегічних пріоритетів регіонального розвитку визначити цілі державної регіональної політики в Україні до 2020 року з урахуванням відповідних напрямів, пріоритетів та завдань стосовно досягнення зазначених цілей Стратегії (див. нижче Таблицю 1).

II. У процесі розробки, модернізації та реалізації державної регіональної політики в Україні органам публічної влади всіх рівнів зосередити зусилля у сферах організаційно-управлінського, соціально-економічного, інституційного впливу щодо вирішення системних проблем регіонального розвитку, досягнення стратегічних пріоритетів розвитку територій країни у таких напрямках:

у сфері підвищення конкурентоспроможності регіонів і забезпечення збалансованого регіонального розвитку:

- сприяти стабілізації соціально-економічного розвитку регіону, залучати дієві механізми стимулювання економічного зростання як основу для подолання економічного відставання регіонів України від держав-сусідів (регіонів країн Східної та Центральної Європи);
- забезпечити підтримку конкурентного середовища, демонополізацію та дерегулювання ринкового середовища – основу для вільного руху капіталів, товарів, ресурсів, робочої сили у межах регіону/країни, для розвитку підприємництва;
- забезпечити створення на місцевому/регіональному рівні сприятливого інвестиційного середовища (у тому числі комплексного розвитку інвестиційної інфраструктури);
- запровадити системні заходи щодо зменшення енергоємності регіональних економічних комплексів (у тому числі шляхом розвитку альтернативної, відновлювальної енергетики тощо);
- сприяти диверсифікації монофункціональної економіки на місцевому/регіональному рівні (насамперед, у старопромислових регіонах та сільських територіях);
- забезпечити сприятливі умови задля стимулювання інноваційно-інвестиційних процесів на місцевому і регіональному рівнях;
- забезпечити комплексний розвиток регіональної інфраструктури (транспортної, інформаційно-комунікаційної, комунальної, соціальної, освітньої);
- сприяти досягненню високих показників конкурентоспроможності регіональних ринків робочої сили (у тому числі шляхом розвитку ринку освітніх послуг, підтримки мобільності робочої сили, налагодження ефективної системи перекваліфікації та перепідготовки кадрів);
- забезпечити функціонування прозорої та ефективної системи фінансування регіонального розвитку.

у сфері досягнення територіальної соціально-економічної інтеграції та просторового розвитку:

- підвищити рівень територіального згуртування шляхом дотримання принципів збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів та зростання їх конкурентоспроможності;
- забезпечити створення сприятливих умов для розвитку транспортної мережі (локальної доступності територій) – фундаменту для вільного руху товарів, ресурсів, робочої сили;
- задіяти дієві важелі (механізми, інструменти) щодо зменшення асиметрії, диспропорційності соціально-економічного розвитку на місцевому і регіональному рівнях;

- гарантувати спрощення доступу до ринку освітніх, інформаційних, публічних, адміністративних послуг;
- активізувати задіяння на місцевому, регіональному рівнях потенціалу міжрегіонального, транскордонного, інтеррегіонального, міждержавного, міжрегіонального, єврорегіонального співробітництва;
- сприяти регіональному розвитку, що генерується процесами урбанізації (у тому числі з урахуванням територіального та міжсекторального підходу щодо інтегрованого розвитку міст, комплексного вирішення проблем інфраструктурного забезпечення, соціально-економічного, екологічного розвитку, сприяння розвитку людського капіталу та підприємництва тощо);
- сприяти досягненню збалансованого просторового розвитку на рівні «місто – приміська територія – сільська територія», інтеграції економіки сільських, периферійних територій до єдиного соціально-економічного простору країни;
- задіяти наявний потенціал культурної спадщини на місцевому, регіональному рівнях як потужний ресурс регіонального розвитку, основу формування «бренда» території, підґрунтя для розвитку регіонального туризму та ін.;
- забезпечити впровадження політики сталого (екологічно зорієнтованого) регіонального розвитку (у тому числі гарантувати скорочення збитків, що завдаються навколишньому природному середовищу внаслідок господарської діяльності, вживати заходів щодо захисту природних ресурсів, попередження настання природних катастроф на місцевому, регіональному рівнях).

у напрямі налагодження ефективної системи державного управління у сфері регіонального розвитку:

- усунути прояви надмірної централізації системи державного управління регіональним розвитком, забезпечити реалізацію принципу субсидіарності, налагодити дієве партнерство на рівні «центр – регіони – громада»;
- забезпечити активізацію процесів горизонтального (міжгалузевого, секторального) та вертикального (управлінського) співробітництва, співробітництва всіх гілок влади та місцевого самоврядування;
- реформувати систему місцевого самоврядування і територіальної організації влади, прийняти Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні;
- удосконалити систему інституційно-правового забезпечення відносин між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (з урахуванням європейського досвіду розвитку місцевого самоврядування);
- забезпечити повноправну участь громадськості у процесі формування та реалізації державної регіональної політики;

- сформувати інституційно-правове підґрунтя для реформування системи територіально-адміністративного устрою України (у контексті європейської практики організації територіально-адміністративного устрою та територіальної організації влади);
- гарантувати удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на національному та регіональному рівнях, узгодити базові положення стратегій регіонального розвитку з положеннями Стратегії (після її ухвалення);
- сприяти інвестуванню у розвиток людського капіталу на місцевому, регіональному рівнях, у тому числі шляхом інвестування у підвищення професійної підготовки, підвищення кваліфікації спеціалістів центральних, регіональних і місцевих органів влади, працівників органів місцевого самоврядування, фахівців, які спеціалізуються на розробці та впровадженні заходів щодо реалізації державної політики регіонального розвитку.

III. Реформування державної політики регіонального розвитку в Україні з урахуванням дотримання критеріїв функціонування «Європи регіонів» на всіх рівнях функціонування публічної влади потребує впровадження таких заходів – основи для формування цивілізованої демократичної держави:

- сприяти узгодженню інтересів держави, регіону, місцевої громади в процесі реалізації державної регіональної політики, стимулювання комплексного розвитку територій;
- забезпечити децентралізацію державного управління регіональним розвитком відповідно до принципів субсидіарності, підвищення управлінської та фінансової дієздатності територіальних громад;
- у процесі стратегічного планування, визначення стратегічних пріоритетів та цілей регіонального розвитку враховувати інституційні особливості, унікальний ресурсний потенціал територій, сприяти збереженню та примноженню культурно-історичної, етнічної, природно-ресурсної спадщини регіону;
- сприяти формуванню конкурентоспроможних регіональних соціально-економічних комплексів, зокрема, шляхом налагодження міжсекторальної взаємодії, вертикальної та горизонтальної кооперації, формування регіональних, міжрегіональних кластерних об'єднань (у тому числі на засадах державно-приватного партнерства);
- сприяти оптимізації розміщення продуктивних сил, розвитку міжрегіонального співробітництва як основи формування ємного інтегрованого внутрішнього ринку;
- забезпечити інституційну підтримку розвитку різноманітних форм самоорганізації населення, налагодження дієвої взаємодії по лінії «влада – бізнес-структури – громадськість», забезпечити підтримку

різноманітних форм громадської активності з метою ефективного вирішення проблем регіонального розвитку на основі суспільного консенсусу, розвитку громадянського суспільства.

Прийняття до кінця 2013 року модернізованої Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, ухвалення Верховною Радою України Закону України «Про засади державної регіональної політики» і затвердження Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні стануть підтвердженням того, що Україна впевнено просувається шляхом «Європи регіонів», реалізує державну політику досягнення стабільного, збалансованого регіонального розвитку як реальної основи щодо формування комфортного та безпечного середовища для проживання людини, дієвого підґрунтя для реалізації євроінтеграційних прагнень нашої держави.

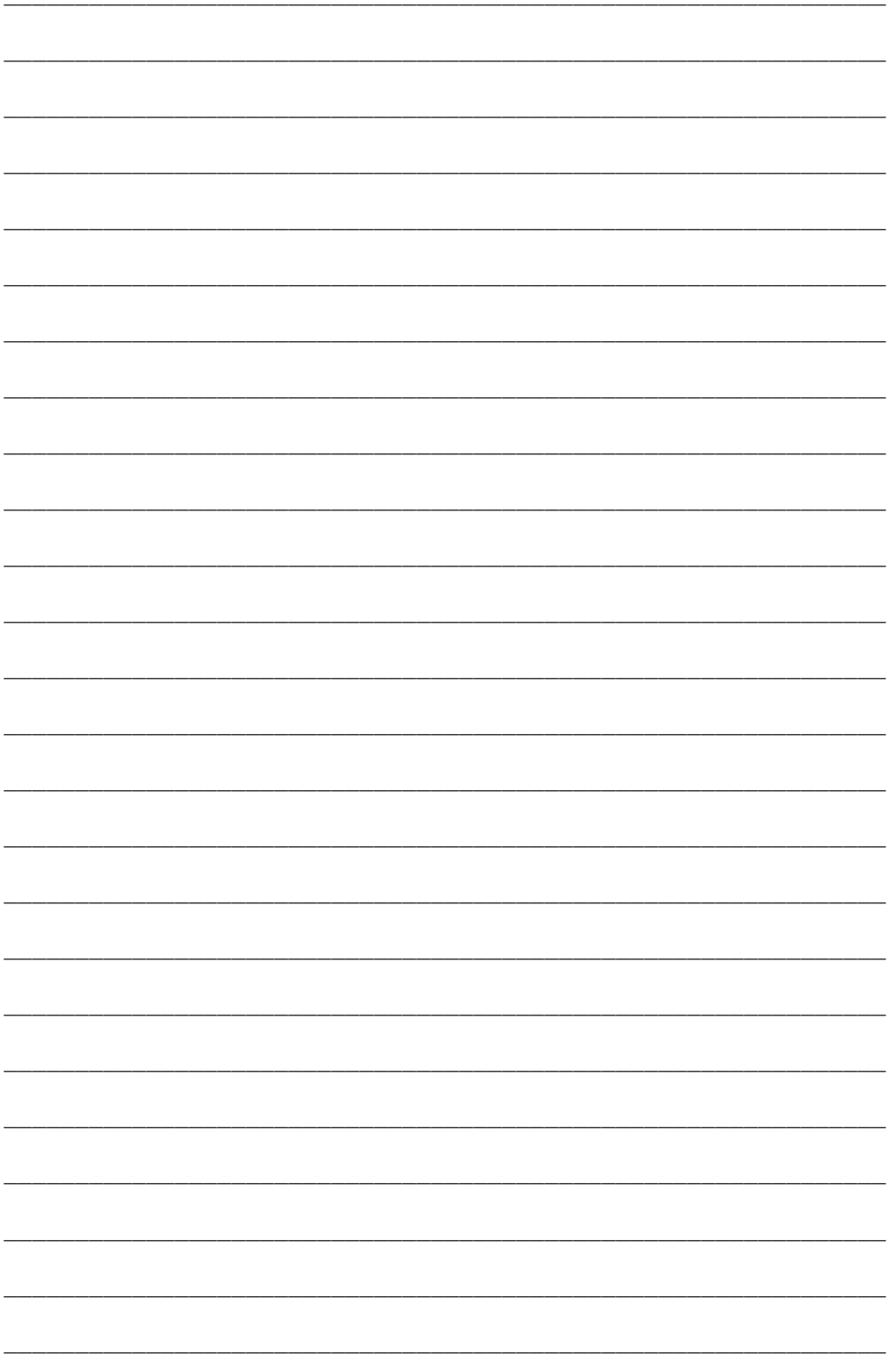
Таблиця 1. Пропозиції щодо цілей, напрямів і пріоритетів державної регіональної політики до 2020 року

ЦІЛІ	НАПРЯМИ	ПРІОРИТЕТИ
<p>МЕТА 1. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБАЛАНСОВАНОГО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ</p> <p>Мета концентрується на створенні оптимальних умов, які надавали б регіонам можливість розкрити свій потенціал і ефективно користатися конкурентними перевагами регіональної економіки. Мета поєднує у собі галузевий та секторальний підходи до формування економіки кожного регіону. Галузево-секторальний підхід означає повне й ефективне використання внутрішнього ресурсного та виробничого потенціалу кожного регіону на основі оптимальної спеціалізації регіональної економіки.</p> <p>Конкурентоспроможність регіону визначатиметься на основі його здатності досягати визначених цілей розвитку, більш ефективно, ніж інші регіони, конкурувати за ресурси та мати вищі показники розвитку у певних секторах економічної та соціальної сфери.</p> <p>Збалансований регіональний розвиток на основі зміцнення конкурентоспроможності регіонів передбачає, що регіони:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сприйнятливі до інновацій, будують економіку знань, застосовують енергоощадні технології; 	<p>1.1. Формування основи конкурентоспроможності територій.</p>	<p>1.1.1. Підвищення ефективності та конкурентоспроможності промислового виробництва регіонів.</p> <p>1.1.2. Оптимізація галузевої структури і диверсифікація економіки регіонів.</p> <p>1.1.3. Підтримка залучення інвестицій, в тому числі іноземних.</p> <p>1.1.4. Збільшення можливості впровадження інновацій.</p> <p>1.1.5. Підтримка розвитку підприємницького середовища.</p> <p>1.1.6. Диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення енергоефективності.</p> <p>1.1.7. Ефективне використання природно-ресурсного потенціалу.</p> <p>1.1.8. Розвиток туристичної і рекреаційної сфер.</p>

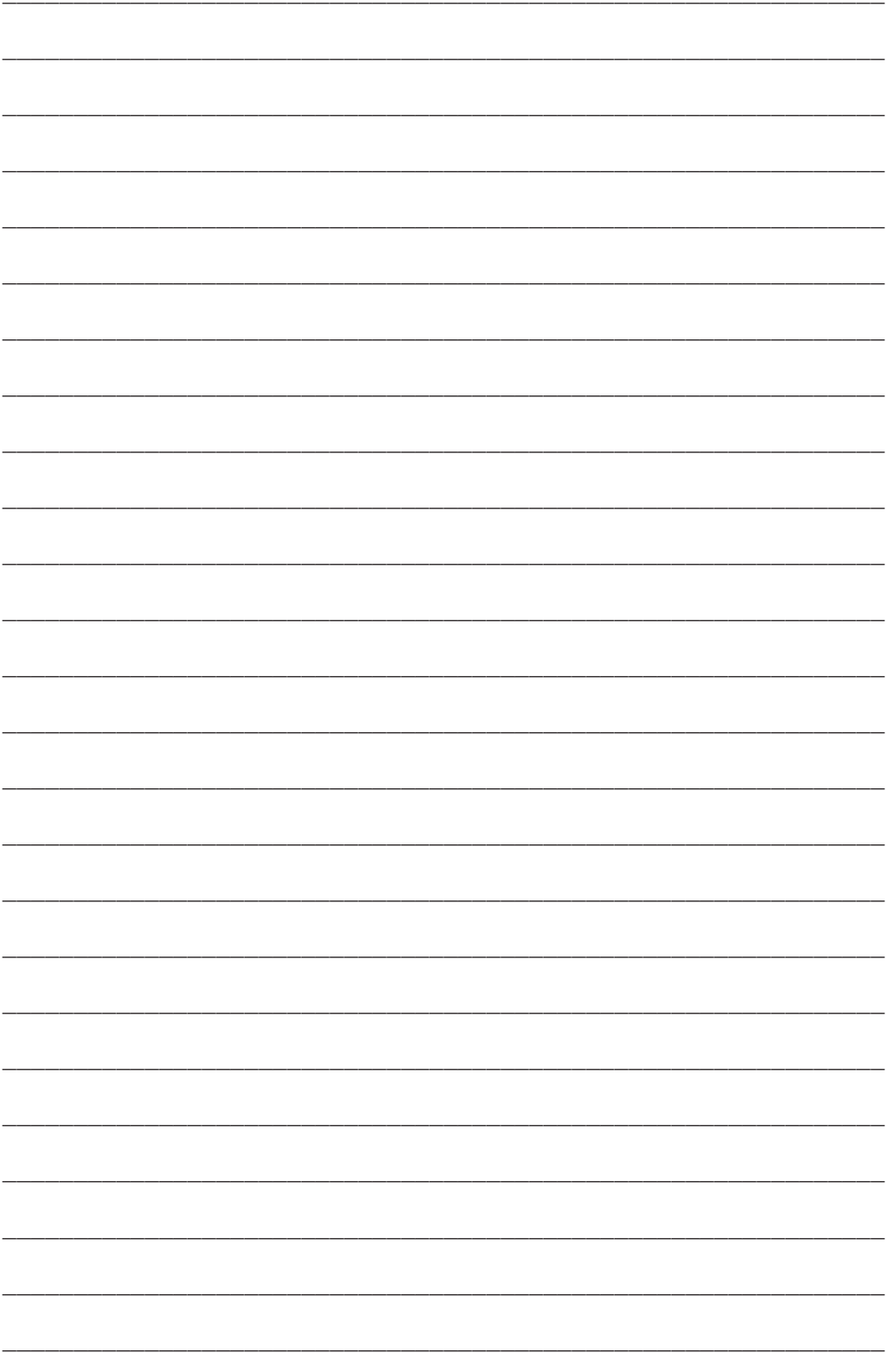
<p>- забезпечують збалансування економічних інтересів і соціальних завдань;</p> <p>- є дружніми до навколишнього середовища;</p> <p>- створюють комфортні умови для життя людини і розвитку людського потенціалу.</p>	<p>1.2. Розвиток людського потенціалу і соціального капіталу в регіонах.</p>	<p>1.2.1. Створення умов для продуктивної зайнятості населення.</p> <p>1.2.2. Оптимізація системи соціального захисту малозабезпечених.</p> <p>1.2.3. Модернізація системи освіти та навчання.</p> <p>1.2.4. Турбота про здоров'я населення та створення умов для здорового способу життя.</p> <p>1.2.5. Соціокультурний розвиток та збереження культурної спадщини.</p>
	<p>1.3. Забезпечення комфортного та безпечного життєвого середовища для людини незалежно від місця її проживання.</p>	<p>1.3.1. Підвищення якості послуг транспорту та зв'язку.</p> <p>1.3.2. Підвищення стандартів життя у сільській місцевості.</p> <p>1.3.3. Житлово-комунальні послуги, забезпеченість житлом.</p> <p>1.3.4. Покращення стану навколишнього середовища.</p>

<p>МЕТА 2. ТЕРИТОРІАЛЬНА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ І ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК</p> <p>Мета передбачає виконання завдань і заходів, спрямованих на недопущення поглиблення регіональних диспропорцій та створення інфраструктури для співпраці різних регіонів України в рамках конкретних проектів з метою отримання ефекту синергії від окремих регіональних ініціатив на національному рівні. Просторовий підхід реалізується шляхом пошуку точок зростання в економічній структурі регіону, стимулювання розвитку «вузлових» економічних територій та поширення стимулів розвитку на всю територію регіону.</p> <p>Можливості зміцнення територіальної єдності створюються завдяки інструментам посилення співпраці регіонів країни – державно-приватного партнерства, кластерних утворень, угод про міжрегіональне співробітництво. Подальше поширення їх дії відбуватиметься на основі підвищення інтересу до співробітництва між регіонами всередині країни, міжнародного регіонального співробітництва та стимулювання цього процесу з боку держави.</p>	<p>2.1. Запобігання зростанню диспропорцій, що гальмують розвиток регіонів.</p>	<p>2.1.1. Оптимізація механізмів підтримки економічно менш розвинених та депресивних територій.</p> <p>2.1.2. Покращення транспортної доступності у межах регіону, розбудова місцевої транспортної інфраструктури.</p> <p>2.1.3. Використання потенціалу розвитку сільських територій.</p> <p>2.1.4. Розвиток міжрегіонального співробітництва.</p>
	<p>2.2. Стимулювання розвитку «точок зростання», активізація використання власного потенціалу територій.</p>	<p>2.2.1. Підтримка інтегруючої ролі міст як центрів економічного зростання.</p> <p>2.2.2. Розвиток прикордонних територій.</p> <p>2.2.3. Розвиток транскордонного співробітництва.</p> <p>2.2.4. Розвиток державно-приватного партнерства, налагодження діалогу на рівні «влада – бізнес – громадськість».</p>

<p>МЕТА 3. ЕФЕКТИВНЕ ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ</p> <p>Мета окреслює необхідність створення бази для реалізації ефективної регіональної політики – механізмів та інструментів державного управління регіональним розвитком, які відповідали би вимогам часу та проблемам, що стоять перед регіонами. Це передусім вимагає зміни процесів стратегічного планування та реалізації поставлених завдань на всіх територіальних рівнях, створення ефективних механізмів вертикальної та горизонтальної координації (а не вертикального підпорядкування) пріоритетів і завдань на різних рівнях та в різних галузях розвитку територій. У реалізації цієї мети важливими є зміцнення позицій місцевого самоврядування та проведення адміністративно-територіальної реформи, спрямованих на підвищення якості життя людини за рахунок створення ефективної системи управління розвитком територій.</p> <p>Також така мета означає серйозні інвестиції у розвиток людського капіталу – навчальні програми та практичні програми вдосконалення кваліфікації спеціалістів центральних, регіональних і місцевих органів влади, які відпо-відають за розробку, впровадження та контроль за виконанням політики регіонального розвитку.</p> <p>Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку можливе на основі гармонійного поєднання інтересів органів влади, місцевого самоврядування, неурядових неприбуткових організацій, бізнесу, засобів масової інформації.</p>	<p>3.1. Інституційне забезпечення регіонального розвитку.</p> <p>3.2. Посилення міжгалузевої координації у процесі формування та реалізації регіональної політики.</p> <p>3.3. Удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на національному та регіональному рівнях.</p> <p>3.4. Підвищення якості державного управління регіональним розвитком.</p> <p>3.5. Реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади.</p>	
--	--	--

Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД, www.niss.gov.ua) – базова науково-дослідна установа аналітико-прогнозного супроводження діяльності Президента України.
Україна, 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 7а
Тел./факс: (+38-044) 234-83-45

Український незалежний центр політичних досліджень (УНЦПД, www.usipr.org.ua) – неурядова позапартійна неприбуткова аналітична інституція, місія якої – просування цінностей і процедур демократії в поле публічної політики та управління.

Україна, 01030, м. Київ, вул. Лисенка, 8, оф. 9
Тел./факс: (+38-044) 279-2435, 599-4251

Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики (ДЦ САЗП, <http://sfpa.sk>) – неурядова аналітична інституція, що здійснює суспільно корисні проекти у сфері створення, розвитку, захисту, відродження та популяризації інтелектуальних і культурних цінностей.

Slovak Republic, 81103, Bratislava, Staromestská 6/D
Тел./факс: (+421-2) 544-331-51

Словацьке агентство міжнародного розвитку та співробітництва (САМРС, www.slovakaid.sk) – установа у віданні Міністерства закордонних та європейських справ Словаччини, яка відповідає за управління двосторонніми та тристоронніми проектами з розвитку.

Slovak Republic, 811 02, Bratislava, Drotárska cesta 46
Тел./факс: (+421-2) 682-050-11, 682-050-12

Літературний редактор *Олена Решетова*
Дизайн обкладинки і макет публікації *Андрія Доридора*
Оригінал-макет виготовлено на обладнанні
Українського незалежного центру політичних досліджень

Підписано до друку 28.10.2013 р. Формат 70x100/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Гарнітура Newton. Ум. друк. арк. 5,3. Фіз. друк. арк. 5,8.
Тираж 600 прим.

Віддруковано у друкарні ТОВ «Агентство «Україна», Замовлення №76/10.
01054, м. Київ, вул. Гончара, 55
(Свідоцтво про реєстрацію серії ДК № 265 від 30.11.2000 р.)